

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU
FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BOARD

İŞ YAPMA REHBERİ 5 KOSOVA

DEİK İŞ YAPMA REHBERLERİ -5

Bu çalışma Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Araştırma ve İş Geliştirme Koordinatörü Hakkı Sunar tarafından hazırlanmıştır.

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU
FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BOARD

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU – DEİK
TOBB Plaza, Talatpaşa Cad. No: 3 Kat: 5 Gültepe Levent İstanbul
Tel: 0212 339 50 00
Faks: 0212 270 30 92
www.deik.org.tr

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu’nun ve hazırlayanın ismi belirtilerek alıntı yapılabilir.

BAŞKANIN MESAJI	2
İCRA KURULU BAŞKANININ MESAJI	3
İŞ KONSEYİ BAŞKANININ MESAJI	4
DEİK (DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU)	5
I.Kosova Genel Bilgi	6
II. TEMEL EKONOMİK YAPI	8
A.Genel Ekonomik Durum	8
B. Başlıca Sektörler	9
1. Enerji ve Madencilik	10
2. Tarım	10
3. Ulaştırma	10
4. İnşaat Sektörü ve Ahşap Endüstrisi	11
5. Tekstil ve Giyim İmalatı	12
6. Turizm	12
7. Finans	12
8. Otomotiv Parçaları Sanayi	13
III. KOSOVA'DA İŞ YAPMA	14
A.Kosova'da Şirket Kurmak ve Yabancı Yatırım Kanunu	14
B.Kosova Vergi Sistemi	15
IV. TİCARETE İLİŞKİN DÜZENLEMELER VE STANDARTLAR	17
V. YATIRIM ORTAMI	18
A. Kosova'da Ticaret	18
B. Doğrudan Yapılan Yabancı Yatırımlar	21
VI. TÜRKİYE İLE EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ	22
A.Genel Bilgiler	22
B.Türkiye - Kosova Ticari İlişkileri	24
VII.İŞ SEYAHATI	25
A.Vize Gerekliliği	25
B.Ulaşım	25
C.Yerel zaman ve Tatiller	25
VIII.YARARLI ADRESLER	26

Başkan'ın Mesajı

Çağımızın getirisi olan küreselleşmeyle birlikte uluslararası ticaret ve küresel yatırımlar hızla artmakta, ticaretin serbestleştirilmesi ile küresel entegrasyon ivme kazanmakta ve böylelikle her geçen gün dünya ekonomisine yeni aktörler dahil olmaktadır.

Balkanlar, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Orta Asya bölgelerindeki en dinamik ve dünyaya entegre olmuş özel sektör olan Türk özel sektörü, bu bölgeler başta olmak üzere çeşitli yerlerde önemli sanayi yatırımlarına imza atmış, sağlam ticaret bağları oluşturmuştur. Sahip olduğu büyük girişimcilik gücü, dinamik özel sektörü ve ekonomik altyapısı ile Türkiye, çevre bölgeleri içinde sanayileşmiş ve kalkınmış bir güç olarak sıvırmıştır. Türkiye, bundan sonra da Balkanlardan Orta Asya'ya kadar olan bu büyük coğrafyaya liderlik ederek, bölgeyi dünya ekonomisinin bir parçası haline getirmede öncü rol oynayacaktır.

İş dünyası örgütlerinin Türkiye'nin bu dinamik girişimcilerini bir çatı altında toplayarak, Türk insanının müteşebbis ruhunu doğru kanallara yönlendirme ve bu sayede daha güçlü kılmaya yönelik bir misyonu vardır. Bu misyonun bilinciyle hareket eden Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye'nin bu girişimci camiasına hem yurtiçinde hem de yurtdışında öncülük etmektedir.

Kurulduğu yıl olan 1988'den beri özel sektörün dış ekonomik ilişkilerini yürütmek için çalışan Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), iş dünyasına dış ilişkilerinde öncülük etme misyonunu üstlenmiş başlıca kurumdur. Türk özel sektörünün her kesimini temsil eden kuruculara sahip olan DEİK, sanayimizin dış pazarlardaki mevcut payının korunması ve Türk iş dünyasının ulaşamayan bölgelere ve kitlelere ulaşmasında öncü rol üstlenerek, Türkiye'nin ticari ve yatırım ilişkilerinin gelişimine katkıda bulunmaya devam etmektedir.

DEİK tarafından hazırlanan İş Rehberleri'nden biri olan "Kosova İş Rehberi", Türk özel sektörüne farklı pazarları ve bu pazarlardaki yatırım olanaklarını tanıtarak, Türk girişimcilerin daha önce ulaşamadıkları coğrafyalardaki iş imkanlarını değerlendirmelerine olanak tanıyacaktır.

Saygılarımla,
M.Rifat Hisarcıklıoğlu

İcra Kurulu Başkanı'nın Mesajı

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), 1988 yılında Türk iş dünyasının dış dünya ile ilişkilerini geliştirmek ve Türk ekonomisinin dünya ekonomisine entegrasyonuna katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur.

1980'lerde başlayan liberalleşme ve dışa açılma sürecinin bir sonucu olarak Türkiye, uluslararası ticaret alanında önemli aktörlerden biri ve yabancı yatırımlar açısından cazip fırsatlara sahip bir ülke haline gelmiştir. Türkiye'nin geldiği bu noktada, kurulduğu yıldan itibaren Türkiye'yi dünyaya açmak için çalışan DEİK'in büyük payı vardır.

Üye firmalarının dışa açılımını sağlamak için çalışmaya ve onlara her türlü sektörel ve bölgesel fırsat sunmaya devam eden DEİK, mevcut iş konseylerini nitelik ve nicelik açısından geliştirmekte ve faaliyetlerinin daha etkin olması için çalışmaktadır. Aralık 2008 itibariyle yeni kurulmuş olan konseyler ile birlikte konsey sayısı 82'ye ulaşan DEİK, konseylerini 4 kıtaya yayılan 8 bölge altında toplamıştır. Böylelikle DEİK, üye firmalarına daha önce ulaşılmamış coğrafyalara ve kitlelere ulaşma imkanı sunacaktır.

DEİK, cazip iş imkanlarına ve yatırım potansiyeline sahip olan ülkeleri ve pazarları tanıtarak, üyelerine sözkonusu pazarlarda gerçekleştirecek yatırımlar ve ticari ilişkilerinde rehber olma misyonunu da üstlenmiştir. Bu itibarla DEİK Araştırma ve İş Geliştirme Koordinatörlüğünün hazırladığı İş Yapma Rehberleri'nden biri olan "Kosova İş Yapma Rehberi"ni siz değerli üyelerimize sunmaktayız. Amacımız, bu çalışma sayesinde üyelerimize yeni pazarlar, yatırım ve ticaret imkanları ve uymaları gereken yasal düzenlemeler hakkında bilgi vererek, DEİK üyelerinin başarılarını sürdürmelerine ve ülke içinde olduğu kadar ülke dışında da yeni işbirliklerine imza atmalarına katkıda bulunmaktadır.

"Kosova İş Rehberi"nin, bölgeye ilgi duyan ve yatırım imkanlarını değerlendirmek isteyen üyelerimiz için yararlı bir kaynak teşkil edeceğine inanıyorum.

Saygılarımla,
Rona Yırcalı

İş Konseyi Başkanı'nın Mesajı

17 Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan eden Kosova'nın bağımsızlığını hemen ertesi gün kabul eden ülkeler arasında yer alan Türkiye Balkanlar'a yönelik dış politikasını huzur ve istikrarı sağlamak ve korumak yönünde belirlemiştir.

1999-2008 yılları arasında Birleşmiş Milletler idaresinde bir bölge olan Kosova, 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan ederek dünyanın son bağımsız ülkesi olmuştur. denetimi Birleşmiş Milletler'den Avrupa Birliği'ne geçmiştir. Kosova 10.912 km²lik alana, 2 milyonun üzerinde nüfusa sahiptir. Kuzeybatısında Karadağ, kuzey ve doğusunda Sırbistan, güneyinde Makedonya ve güneybatısında Arnavutluk bulunmaktadır. Kosova'nın başlıca ticaret partneri olan Balkan ülkelerini ise hem ihracatta hem de ithalatta Avrupa Birliği Ülkeleri takip etmektedir.

Özellikle son yıllarda artan yatırımlar ve gelişen finans sektörü nedeniyle, Kosova özel sektör faaliyetlerinde, tüm sektörlerde yayılan, ciddi bir artış görülmektedir. Mali yardımların ve hükümet harcamalarının azaltıldığı 2006 yılında, 5000'den fazla yeni işletmenin kurulması, Kosova'da son yıllarda yakalanan sürdürülebilirliğin bir işaretidir.

Bilhassa madencilik, sebze ve meyve, işlenmiş gıda, ahşap ürünleri, kimyasallar ve metal ürünleri sektörlerinde yaşanan büyüme, Kosova'da ticaret ve basit hizmetlerden, endüstriyel üretime doğru yaşanan yapısal değişimin bir göstergesidir. Enerji, madencilik, tarım, gıda işleme, bankacılık, bilişim teknolojisi, ahşap ve ağaç ürünleri, tekstil, otomotiv ve inşaat Kosova ile işbirliğine elverişli, rekabet gücü olan ve önem verilen sektörlerdir. Özellikle madencilik, sebze ve meyve, işlenmiş gıda, ahşap ürünleri, kimyasallar ve metal ürünleri sektörlerinde büyüme yaşanmaktadır.

Ulusal para biriminin Avro olmasının yanı sıra Kosova'ya haftada 6 gün uçuş olması, vize uygulanmaması, AB pazarlarına yönelik olarak ATP Rejimi (EU Autonomous Trade Preference) ile CEFTA (Central European Free Trade Area) kapsamında gümrüksüz ticaret olanağı, Kosova Türkiye Ticaret Odasının kurulması ve Türkiye ile Kosova arasında diplomatik ilişkilerinin Büyükelçilik düzeyine çıkarılması kararının alınması işbirliğinde avantaj sağlayan unsurlar arasında yer almaktadır. Bağımsızlık ilanının uluslararası kuruluşlar tarafından önceden sezilmesi yabancı yatırımlarda artışa neden olmuştur. Tarihi ve kültürel mirası ekonomik ilişkilere aktarmanın önem kazandığı Kosova ile kaydedilen gelişmeler umut vermektedir.

Tüm bu gelişmeler çerçevesinde iyi bir zamanlama ile DEİK/Türk-Güneydoğu Avrupa İş Konseyleri çatısı altında kurulmuş olan Türk-Kosova İş Konseyi'nin ikili ekonomik ilişkiler açısından önemli bir araç olması ve Kosova'nın ekonomisinin canlandırılması aşamasında önemli görevleri üstlenmesi öngörülmektedir. İki ülke arasında işbirliğine uygun olarak tespit edilen sektörlerdeki potansiyelin verimli değerlendirilmesi amacı ile DEİK/Türk-Kosova İş Konseyi, Türk ve Kosovalı iş adamlarını çeşitli platformlarda bir araya getirmeyi ve karşılıklı bilgi akışını sağlamayı hedeflemektedir.

Türk iş dünyasının uluslararası pazarlara açılmasını ve işbirliği olanakları değerlendirilmesini sağlamayı amaçlayan DEİK ve Türk-Kosova İş Konseyi, "Kosova İş Yapma Rehberi" ile Türk iş adamlarının Kosova ile olan ticari ve yatırım amaçlı çalışmalarına ve işbirliklerine yönelik yol gösterici bir kaynak olmayı hedeflemektedir.

Zeki Çalışkan

Türk-Güneydoğu Avrupa İş Konseyleri Koordinatör Başkanı

Türk-Kosova İş Konseyi Başkanı

DEİK - Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nun önde gelen amacı, Türkiye'nin yabancı ülkeler ve uluslararası topluluklarla olan ekonomik, ticari, sınai ve mali ilişkilerini izlemek, bu ilişkilerin kurulmasına ve geliştirilmesine yardımcı olmaktır. DEİK, bu amaca ulaşmak için sınai işbirliği başta olmak üzere dış ticaret ağının genişletilmesi ve hizmet sektörlerinin yurtdışına açılması gibi iş dünyasına yeni pazar olanakları sağlayacak hedeflere yönelmektedir.

Türkiye ile yabancı ülkeler ve uluslararası topluluklar arasında sektörel temelde iş olanaklarını araştırarak, mevcut olanakların harekete geçirilmesine ve iş fırsatlarının değerlendirilmesine yardımcı olmayı görev edinen DEİK, Türk ekonomisinin küresel ekonomiyle bütünleşmesi için çalışmalar gerçekleştirmektedir.

DEİK, ürün ve hizmet ticareti konusunda işbirliğinin geliştirilmesinin yanında, özellikle Türkiye'deki yatırım ortamının yurtdışında tanıtımı konusunda aktif çalışmalar yürütmekte, yabancı yatırımcıları Türkiye'de uzun vadeli yatırımlara teşvik etmekte ve Türk işadamları için cazip bölgelerde Türk yatırımlarının artması ve teşvik edilmesi yönünde çalışmaları da sürdürmektedir.

Tüm bu çalışmaları yürütürken "karşı kanatları" ile etkin işbirliği içinde Türk iş dünyasının ihtiyaç duyduğu bilgiyi üyelerine iletmeyi görev bilen DEİK, karşılaşılan sorunlar, izlenecek politika ve stratejilerin belirlenmesi konusunda ise Türk kamu kuruluşlarıyla yakın işbirliği ve iletişim içerisinde.

1988 yılında kurulan DEİK, 5174 sayılı kanunun 58. maddesine dayanılarak hazırlanan ve 23 Haziran 2008 tarihinde yürürlüğe giren yönetmelik uyarınca yeniden yapılanmıştır. DEİK, Türkiye'nin önde gelen birlik, dernek, vakıf gibi özel sektörü temsil eden kurucu kuruluşlardan oluşmaktadır.

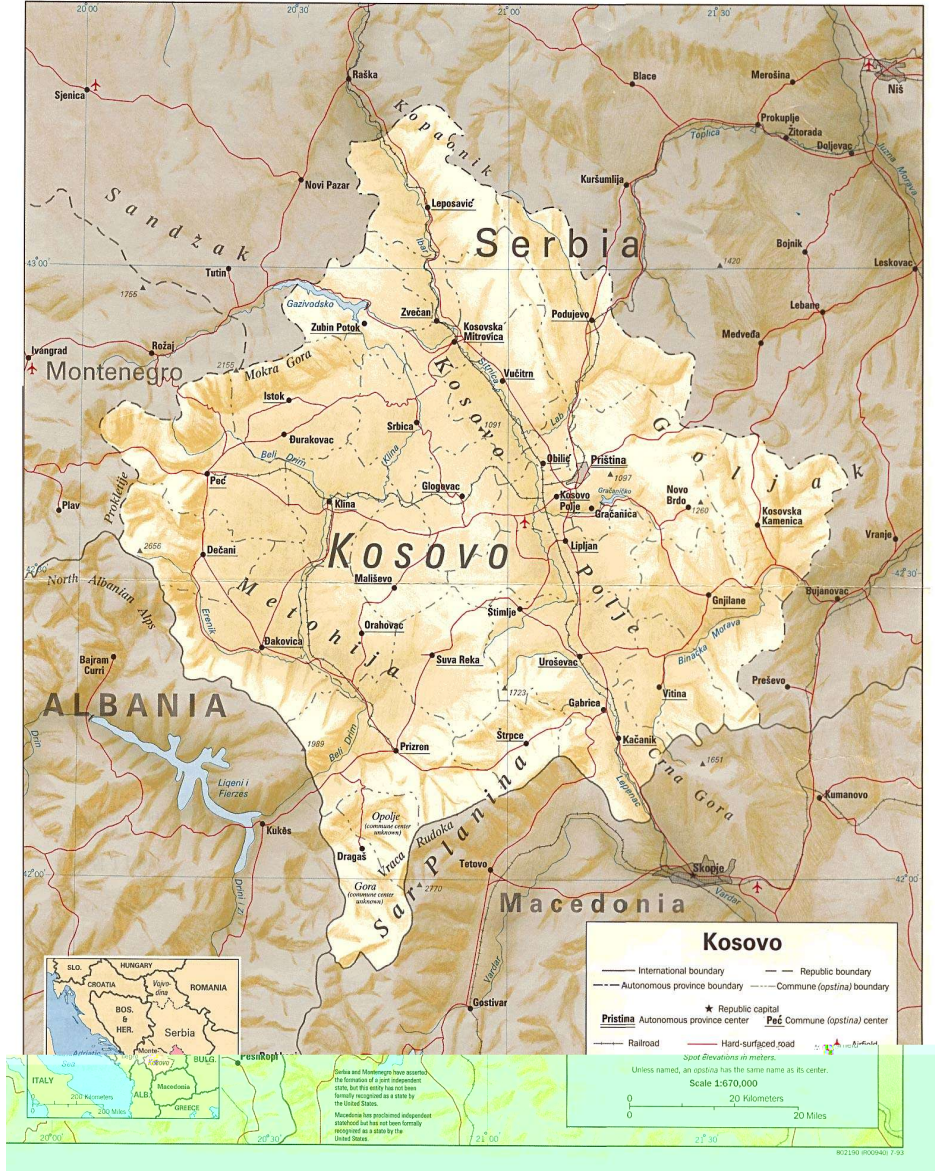
Tüm faaliyetlerinde kurucu kuruluşlarla işbirliği içerisinde olan DEİK, kendi üyeleri yanında Türkiye'nin genelinde etkin olan bu kuruluşların üyelerine de ulaşabilmektedir. Bu sayede geniş bir erişim alanına sahip olan DEİK, Türk özel sektörünün dış ilişkilerini koordine eden bir kuruluş niteliğindedir.

Senede bir kez toplanan DEİK Genel Kurulu, DEİK kurucu üyeleri, TOBB Yönetim Kurulu tarafından belirlenen temsilciler, İş Konseyi başkanları ve onursal üyelerden oluşmaktadır.

Genel Kurul tarafından iki yıllık görev süresi için seçilen DEİK Yönetim Kurulu, İş Konseyleri arasında koordinasyonu sağlamak, DEİK faaliyetlerini izlemek ve denetlemekle görevlidir. TOBB Yönetim Kurulu Başkanı aynı zamanda DEİK Yönetim Kurulu Başkanı'dır.

Yönetim Kurulu kendi içinden seçtiği 6 ila 8 kişi ile İcra Kurulu'nu oluşturur. DEİK Yönetim Kurulu Başkan Vekili aynı zamanda İcra Kurulu Başkanı'dır. İcra Kurulu, İş Konseyleri'nin çalışmalarını Yönetim Kurulu'nun belirlediği strateji ve politika önerileri çerçevesinde yönlendirmek ve DEİK organları ile ilişkilerinde koordinasyonu sağlamak ile görevlidir.

I. KOSOVA GENEL BİLGİ

Devlet İsmi

Başkent

Coğrafi Konumu

Diğer Büyük Şehirler

Komşuları

Yüzölçümü

Para Birimi

Nüfus

Dil

Etnik dağılım

Saat

İklim

Kosova Cumhuriyeti

Prishtina

Güneydoğu Avrupa

Prizren, Peja, Mitrovica, Gilan, Gjakova, Ferizaj

Kuzeybatısında Karadağ, kuzey ve doğusunda Sırbistan, güneyinde Makedonya ve güneybatısında Arnavutluk bulunmaktadır.

10.887 km²

Avro

2,216 milyon (2007)

Arnavutça ve Sırpça (resmi), Türkçe, Boşnakça, Roman (yerel)

Arnavut - % 90, Sırp - % 5, Boşnak ve Gorani - % 2, Roman ve diğerleri - % 2, Türk % 1

CET (GMT+1 / Türkiye-1)

Kosova'nın iklimi karasal iklimdir. Kışları soğuk ve kar yağışlıdır, yazları ise sıcak ve kuraktır.

Doğal Kaynaklar: Kurşun, Çinko, Bakır, Gümüş, Altın, Kömür, Boksit, Linyit, Nikel.

Ana Tarım Ürünleri: Buğday, Mısır ve Üzüm.

Endüstriler: Tarıma dayalı sanayi, şarapçılık, metal endüstrisi, enerji, inşaat, maden, mineraller, ahşap endüstrisi, turizm.

İşsizlik Oranı: IMF'nin 2006 yılında hazırladığı rapora göre Kosova'da işsizlik oranı %30'dur. Ancak yerel istatistiklere bakılacak olunursa %41,1 ile Kosova, bölgedeki en yüksek işsizlik oranına sahip ülke konumundadır. Fabrikaların çalışmaması, güçlü sendikaların olmaması ve işsizler için sosyal programların eksikliği işsizlik oranının yüksek olmasının en büyük sebepleri olarak gösterilmektedir. İşsizlik oranının yüksek olmasından dolayı işçilerin alacakları maaş miktarları düşük kalmaktadır, maaşların düşük olması piyasayı daha rekabetçi bir hale getirmektedir. Bu durum ihracatın ve doğrudan yabancı yatırımların artmasında büyük bir teşvik olarak görünmektedir.

İş Gücü: 15-64 yaş arası çalışabilir nüfus oranı %61,2

GSYİH: 2,3milyar €

Kişi Başı GSYİH: 1.571€ (2007)

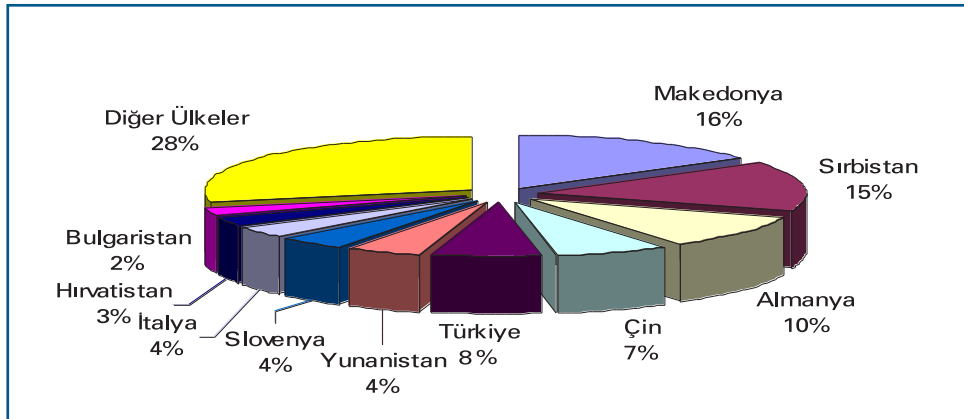
Reel GSYİH Büyüme Hızı: 4,4% (2007)

Enflasyon Oranı: 4,3% (2007)

GSMH'nın Sektörel Dağılımı: Tarım %20; Sanayi %20; Hizmetler %60

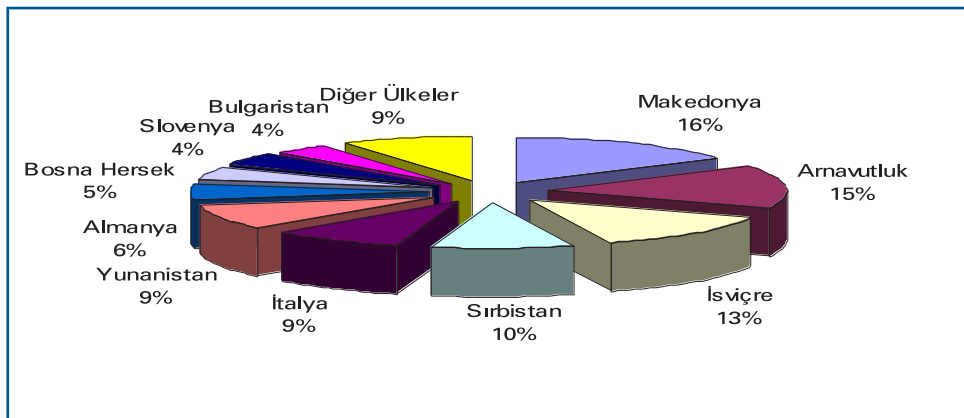
İthalat: Kosova'nın ithalat rakamı her geçen yıl artmaktadır. 2006 yılında ithalat 1,3milyar Avro iken 2007 yılında %21 oranında artarak 1,5 milyar Avro olmuştur.

İthalat Yaptığı Ülkeler: 2007 yılında Kosova'nın ithalat yaptığı ülkeler: Makedonya %15,7; Sırbistan %14,7; Almanya %10,3; Çin %7 ; Türkiye %8; Yunanistan %4,2; Slovenya %4,2; İtalya %3,8; Hırvatistan %2,6; Bulgaristan %2,4 ve diğer ülkeler %27,2.

İhracat: 2006 yılında ihracat 110,7 milyon Avro'dan 2007 yılında % 49 oranında artarak 165,1 milyon Avro olarak gerçekleşmiştir.

İhracat Yaptığı Ülkeler: İhracatın büyük bir bölümü CEFTA (Merkezi Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması) ülkelerine ve AB ülkelerine yapıyor. Bu ülkeler sırasıyla: Makedonya %15,6; Arnavutluk %15,3; İsviçre %13,4; Sırbistan %9,8; İtalya %9,2; Yunanistan %8,7; Almanya %5,9; Bosna Hersek %4,8; Slovenya %4,4; Bulgaristan %3,9; ve diğer ülkeler %8,9.

II. TEMEL EKONOMİK YAPI

Temel Makroekonomik Göstergeler

	2004	2005	2006	2007
GSYİH (Milyon €)	2,282	2,238	2,270	2,303
Reel GSYİH Büyüme Oranı (%)	2,1	2,0	3,7	4,4
Kişi Başına GSYİH (€)	1.161	1.438	1.473	1.571
İşsizlik Oranı (%)	39,7	41,4	41,4	42,0 - 43,7
Enflasyon (%)	-1,1	-1,3	0,6	4,3
Yatırım Büyüme Oranı (%)	23,3	-7,5	10,0	15,2
Yatırımlar/GSYİH (%)	30,0	28,0	30,0	33,0
Dış Yardımlar (Milyon €)	565	491	465	352
İşçi Dövizleri (Milyon €)	219	277	352	390
İhracat ('000 €)	56.600	56.283	110.774	165.112
İthalat ('000 €)	1.063.300	1.157.492	1.305.879	1.576.186

Kaynak: Labour Market Statistiks 2007, Kosova Merkez Bankası, IMF, Statistical Office of Kosovo

A. GENEL EKONOMİK DURUM

Kosova ekonomisi her ne kadar olumlu göstergelere sahip olsa da halen arzu edilen büyüme hızını yakalayamamıştır. Zengin maden yataklarına sahip olan Kosova'nın daha çok ticarete dayalı bir ekonomisi vardır. Halkın ana geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Bunların dışında diğer önemli geçim kaynakları ormancılık ve madencilik olarak özetlenebilir.

Kosova özerk bölge statüsünü kazanmasından sonra, o zamanki yerel yönetim Kosova'ya ayrılan bütçeyi olabildiğince kısımış, yatırımları engellemiştir ve Kosova'ya ayrılan kamu yatırımları da ağırlıklı Sırp yerleşimcilerine tahsis edilmiştir. Bu olaylardan sonra Kosova'da ekonomik bunalım artarak devam etmiştir.

1989 yılında polis zoruyla işten atılan Kosova halkı, ekonomik bunalıma girmiştir. Özerkliğin kaldırılması ile birlikte, batı ülkelerine göçler başlamıştır. 1991 - 1996 yılları arasında 500 bin genç çalışmak için batı ülkelerine gitmek zorunda kalmıştır.

O dönemde yurt dışından gelen yardımlar GSMH'nin %25'ini temsil ederken savaş sonrasında daha yüksek değerlere ulaşmıştır.

Nüfusun büyük bir kısmı bu yardımlarla ayakta durabilmiştir ve Kosova'nın yeniden yapılanması büyük ölçüde bu yardımlar sayesinde gerçekleşmiştir. 2007 yılında ise yurt dışından gelen yardımlar %10,6 seviyesine gerilemiştir.

Savaşın sona ermesinden sonra dış kredilerle yapılan yatırımlar sayesinde Kosova ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik düzeyin eşitlenmesi beklenirken tam tersine aradaki fark açılmıştır, bunun sebebi de kredilerin imalat sanayinin kurulması ve teşviki yönünde kullanılmayıp, sadece Kosova'nın zengin madenlerinin çıkarılmasında ve Priştina'ya ve diğer şehirlere istihdam artırıcı yatırımların yerine daha çok göstermelik yatırımlar yapılmasında harcanmasıdır.

Kosova, son yıllarda her ne kadar dış ekonomik ilişkilerinde ilerleme kaydetmiş olsa da, halen uluslararası topluma ve diasporadan gelen döviz gelirlerine finansal ve teknik açıdan bağımlı durumdadır. 1. 571 Avro kişi başına düşen milli gelir değeri ile Avrupa'nın en yoksul ülkeleri arasında yer almaktadır.

Küreselleşen mal ve finans piyasaları 2007 yılında büyümeye devam etmiştir. Güneydoğu Avrupa ekonomisi 2007 yılında ortalama %5,6 oranında büyüme sergilemiştir. Geçen yıllara göre büyüme hızında yavaşlama olmasına rağmen dünyada yaşanan ekonomik durgunluk göz önünde bulundurulursa 2007 yılının da başarılı geçtiği söylenebilir. Bölge ekonomisindeki yüksek talep oranı, sanayi ve hizmet sektörünün hızla gelişmesi, artmakta olan doğrudan yabancı yatırımlar ve özel sektör kredileri, yaşanan büyümenin ana faktörleri olarak gösterilmektedir.

Dünyanın ekonomik durgunluk ile enflasyon arasında sıkışık kaldığı son dönemlerde Kosova ekonomisi de küreselleşen piyasanın bir parçası olarak halen devam etmekte olan krizden olumsuz etkilenmektedir. 2006 yılında %3 seviyesinde büyüme gerçekleştiren Kosova, 2007 yılında diğer dönemlere kıyasla büyümeye devam etmiştir, ancak bölge ortalamasına ulaşamamıştır. Büyüme % 4,4 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2006 yılında yüksek oranda yaşanan büyümenin sebebi özellikle Kosova'ya özel sektör tarafından yapılan yatırımlardan kaynaklanmaktadır. Bu yatırımlar doğrudan yabancı yatırımlar ve banka kredileridir.

Genel fiyat düzeyinin artması, özellikle enerji ve gıda fiyatlarındaki artış bütün dünyada olduğu gibi Kosova ekonomisinde de çok ciddi zararlara yol açmıştır. İşsizlik ve yoksulluk ile mücadelede ekonomik büyümenin daha fazla olması gerekirken bunun tam tersi bir durumun oluşması yaşanan krizin Kosova'ya ne kadar zarar verdiğinin açık bir göstergesidir.

Para birimi olarak Avro'nun kabul edilmesi, ekonomide enflasyon ve döviz kuru istikrarı adına sağlanan en büyük gelişmelerden biridir.

B. BAŞLICA SEKTÖRLER

Kosova'da büyümenin lokomotifleri olarak bilinen tarım, sanayi, enerji ve maden sektörleri halen gelişme aşamasında olan ve ilave yatırım bekleyen en önemli sektörlerdir. Son yıllarda hızla gelişmekte olan finans sektörü ve yapılmakta olan özelleştirmelerden dolayı artan yatırımlar Kosova'nın özel sektör faaliyetlerinde meydana gelen büyümenin açık bir göstergesidir. Özellikle 2006 yılında 5000'den fazla yeni işletmenin kurulması ve diğer taraftan madencilik, sanayi, gıda, tarım ve daha birçok sektörde yaşanan büyüme Kosova'da ticaret ve diğer hizmetlerden endüstriyel üretime doğru yaşanan yapısal değişimin bir göstergesidir. 2008 Temmuz ayı itibarıyla Kosova'da faaliyet gösteren toplam 87.923 şirket bulunmaktadır.

Sektörlere Göre Çalışan Sayıları

	Çalışan Sayısı < 5	Çalışan Sayısı>6
Ticaret	17.955	1.663
Ulaştırma ve Haberleşme	3.144	262
İmalat	2.397	648
Otel ve Restoranlar	2.403	580
İnşaat	1.123	451
Diğer	4.541	594
Toplam	31.563	4.198

Kaynak: Kosova Ticaret Odası

Sektör bazında Kosova'da faaliyet gösteren şirketler (2006)

Sektör	Şirket Sayısı	Toplam Şirketlerin %
Toptan ve Perakende Ticareti	21.431	49,87
Ulaştırma ve Haberleşme	6.138	14,28
Üretim	4.042	9,4
Otel ve Restoran	3.711	8,63
İnşaat	2.289	5,32
Hizmet	2.133	4,96
Emlak	1.247	2,9
Sağlık	770	1,79
Tarım, Avcılık ve Ormancılık	477	1,11
Eğitim	432	1
Madencilik	154	0,36
Bankacılık ve mali hizmetler	70	0,16
Kamu İdaresi Sosyal hizmetler	49	0,11
Elektrik enerjisi, gaz ve su	32	0,07
Balıkçılık	20	0,05
Temizlik işi	2	0,002
Toplam	42.997	100

Kaynak: Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

1. Enerji ve Madencilik

Enerji ve madencilik sektörleri, Kosova'nın en iddialı olduğu sektörler arasında bulunmaktadır. 14 milyar tonluk linyit rezervleri ile Kosova dünyada 5. sırada yer almaktadır, söz konusu rezervleri ile fazladan 2000 MW'lık enerji üretim kapasitesine sahiptir. Bu kadar büyük kapasiteye sahip olmasına rağmen Kosova 630 MW elektrik üretebilmektedir. Devlet otoriteleri tarafından yapılan araştırmalara göre ilave 1000 MW'lık bir santralin kurulması halinde Kosova GSYİH'sı 220 milyon Avro artacaktır (mevcut GSYİH'dan %17 daha fazla) Bunun yapılması ile birlikte Kosova'nın bölgede enerji ihraç eden bir ülke haline gelmesi beklenmektedir.

Linyit kömürü kalori açısından çok zengin olup kalori değeri 6,28 - 9,21 MJ/kg arasında değişmektedir. Ortalama 7,8 MJ/kg kalori değeri bulunmaktadır. Fiyat açısından ise Kosova, kömür ile enerji sağlayan ülkeler arasında karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Kosova'nın sunduğu fiyat (€0,62/GJ) Bulgaristan'ın (€0,88/GJ) ve Sırbistan'ın (€1,34/GJ) fiyatları ile karşılaştırıldığında zaman aradaki farkın ne kadar büyük olduğu görülmektedir. Kosova enerji sektöründe olduğu gibi madencilikte de önemli avantajlara sahiptir. Özellikle de 48 milyon tona yakın çinko ve kurşun rezervleri, 89 milyon ton krom ve 13,2 milyon ton boksit rezervleri ile bölgede maden kaynakları açısından en zengin ülkeler arasında bulunmaktadır.

Madenler ve Mineraller Bağımsız Komisyonu (ICMM) Kosova'nın jeolojik zenginliğini uluslararası alanlarda tanıtan kampanyalar yürütmekte ve bu sektöre yabancı yatırım çekmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda 2008 yılına kadar toplam 161 Sondaj ve Madencilik Lisansı verilmiştir. Bunun yanında madencilik sektöründeki yasal düzenlemeler de yabancı yatırımcılar tarafından olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Kosova 2005 yılında Avrupa Enerji Topluluğu Anlaşmasını imzalamıştır, bu anlaşma Güneydoğu Avrupa ile Avrupa Birliği ülkeleri arasında etkin bir doğal gaz ve elektrik enerjisi piyasasının oluşmasını hedeflemektedir.

2. Tarım

Kosova ekonomisinde en önemli sektörlerden biri olan tarım GSMH'nın %20'lik bölümünü oluşturmaktadır ve halkın ana geçim kaynağıdır. Ana tarım ürünleri buğday, mısır ve üzumdür. Bu sektörün Kosova ihracatında payı yüksektir. İhraç edilen başlıca ürünler mantarlar, tıbbi otlar, işlenmiş meyveler ve sebzeler (meyve suyu, şarap, özel peynirler, işlenmiş etler) ve diğer tarım ürünleridir.

Kosova topraklarının %43'ü ormanlık alan, %31'i tarım alanı, %14'ü otlak ve çayır arazisi, %12'si de diğer arazilerdir. Ülkenin 1,1 milyon hektar olan yüzölçümünün %60'ı işlenebilir tarım toprağıdır. Tarım alanında Avusturyalı ve Alman şirketler çok ciddi yatırımlar yapma eğilimindedir.

Kosova'da tarım sektöründe faaliyet gösteren şirketler genelde mantar ihracatı, hayvan yemleri, tarım hammadde, fırıncılık, yoğurt, dondurma ve peynir, içecek gibi alanlarda faaliyet göstermektedirler. Rehabilit edilmeyi bekleyen birkaç meyve suyu tesisi olduğu ifade edilen Kosova'da şarapçılık da geliştirilmeyi hak eden bir sektördür. Savaş öncesi şarap bağlarının yaklaşık 9 bin hektara ulaştığı bilinmektedir.

Tarım sektörünün Kosova ithalatında payı %25,6'dır, 2006 yılına göre %20,4 seviyesinde bir artış meydana gelmiştir. Bu artışın en önemli sebeplerinden biri de ithal tarım girdilerine yüzde sıfır oranında KDV uygulanması ve dünya gıda fiyatlarının giderek artmasıdır. Bu sektörün toplam ihracattaki payı ise %17,8 oranındadır. 2006 yılına göre %73,9 daha fazla gerçekleşmiştir ve ihracatta en fazla artış işlenmiş sebzelerde yaşanmıştır. Tarıma ayrılan kredi oranı geçen yıla göre iki katına çıkarak %5 seviyesine ulaşmıştır.

3. Ulaştırma

Gelişmekte olan bir ülke ekonomisinin iç ve dış pazara açılması, bölgelerarası fiyat farklılıklarının giderilmesi ve üretim yapılabilmesi için o ülke ulaştırma alanındaki gelişmelere doğrudan bağlıdır. Bu açıdan Kosova'nın ekonomik kalkınmasının sağlanabilmesi için mutlaka geliştirilmesi gereken ulaştırma sektöründe önümüzdeki yıllarda özellikle kamu sektörü tarafından önemli yatırımlar yapılması beklenmektedir.

2006 yılında hazırlanan 'Karayolu Taşımacılığı Sektörünün Sürdürülebilirliği' raporu çerçevesinde, yıllık 17 Milyon Euro tutarında bakım-onarım hizmetleri sağlanması ve dış kaynaklı yeni yatırımların artması öngörülmüştür. Ulaştırma Bakanlığı tarafından bitirilmesi planlanan 110 projenin 80'i tamamlanma aşamasında olup 2006 yılından bu yana projelerin gerçekleştirilmesi için 4000 işçi istihdam edilmiştir ve bu projelerin başarıya ulaşması için toplam 2,2 milyar Avro değerinde yatırım yapılması hedeflenmiştir.

Ulaştırma ve Haberleşme Bakanlığı analizlerine göre Kosova'da karayolları uzunluğu 1.925 km'dir. Demiryolları ise 430 km uzunluğunda olup, 333 km'si kamu kullanımında, 97 km'si ise sanayi kullanımındadır.

Bölge Merkezleri	Priştine'den Uzaklığı (km)
Üsküp	86
Sofya	279
Selanik (liman şehri)	312
Tiran	330
Belgrad	355
Durres (liman şehri)	355
Sarayevo	390
Bar (liman şehri)	570
Zagreb	741
Budapeşte	747

Kaynak: Ulaştırma ve Haberleşme Bakanlığı

Kosova, Balkanlar'da 100 milyon tüketici nüfusu potansiyeli olan bir piyasanın tam ortasında bulunmaktadır. Bölge merkezlerine, karayolu, tren yolu, ve hava yolu ile bağlıdır. Kosova'dan bölge merkezlerine 16 yol geçmektedir, ayrıca liman şehirlerinin yakın olması Kosova'da ticaretin gelişmesi için çok önemli bir faktördür. Özellikle Arnavutluk tarafından Kosova'ya Durres şehrinde liman tahsis edilmesi deniz taşımacılığında çok büyük bir avantaj sunmaktadır.

4. İnşaat sektörü ve Ahşap Endüstrisi

Kosova'da inşaat sektörü uzun yıllar süren durgunluktan sonra tekrar ivme kazanmaya başlamıştır. Savaştan sonra ortaya çıkan yeniden yapılanma ihtiyacı inşaat sektöründe ciddi yatırımların yapılmasını teşvik etmiştir ve hızla büyümekte olan Kosova bu alanda çok ciddi adımlar atmıştır.

İnşaat malzemeleri ve ahşap işleme ürünleri 1989 yılına kadar Kosova'nın en önemli ihracat kalemleri olarak özetlenebilir. Kosova'dan Türkiye, İtalya, Almanya ve eski Yugoslavya'ya seramik tabakalar ihraç edilmekteydi.

1999 - 2001 yılları arasında savaşta hasar gören 53.500 binanın yeniden inşaatı için büyük bir bölümü bağış yapan kuruluşlar tarafından sağlanan toplam 208 milyon Avro değerinde bir fon birikmiştir. O dönemde inşaat sektöründe faaliyet gösteren 7000 firma bulunmaktaydı. İlerleyen zamanlarda yardımların azalması ile birlikte, firma sayısında da azalma meydana gelmiştir. 2006 yılında ise bu sektörde faaliyet gösteren firma sayısında ciddi bir düşüş yaşanmış ve yaklaşık 3500 şirket faaliyetlerine devam edebilmiştir.

Kosova'da 1999 yılında ivme kazanan inşaat sektörü yabancı yatırımcılar için büyük önem taşıyan sektörler arasında üst sıralarda yer almaktadır. Bunun en iyi örneklerinden biri, bölgede gerçekleşecek en büyük projelerden biri olarak 400 milyon Avro değerinde 42 katlı bir yaşam merkezinin Kosova'da inşa ediliyor olmasıdır. Diğer taraftan inşaat alanında alt sektörler olarak bilinen izolasyon sistemleri, beton üretimi, tuğla üretimi, ahşap, çelik strüktürler iş yapılabilir uygun alanlar olarak gösterilebilir. Kiremit, tuğla, beton, fayans inşaat sektöründe ithalatın %70'lik bölümünü oluşturan ürünlerdir, diğer ithal edilen ürünler arasında ise bina yapımında kullanılan inşaat malzemeleri (çeşitli beton ürünleri, kum vs) ve inşaat makineleri yer almaktadır.

Kosova'da inşaat sektörü, ileri dönük olarak önemli bir potansiyele sahip görünmektedir. Genel olarak bir tahminde bulunmak gerekirse, önümüzdeki birkaç yıl içerisinde Kosova'daki konut talebinin karşılanması amacıyla yaklaşık olarak 60.000 adet konut inşa edilmesi gerekecektir. Bununla birlikte bu konutlar için gerekli olan yol ve altyapı tesislerinin ve ayrıca kreş, okul, eğlence merkezleri ve restoran gibi tesislerin de kurulması gerekli olacaktır.

Odun sektöründe ise 120 şirket faaliyet göstermektedir, Kosova 2007 yılında 50 milyon Euro değerinde odun ithal etmiştir, diğer taraftan 3 milyon Euro değerinde ihracatı bulunmaktadır.

Bu sektörde büyük bir açık olmasının sebebi ise toplam üretim kapasitesinin sadece %30'unun kullanılıyor olmasıdır. Yapılacak yatırımlar ile birlikte bu kapasitenin artması beklenmektedir.

Kosova topraklarının %47'si ormanlık alanla kaplı ve bu alandaki ağaçların %90'ı kayın ağacıdır. Balkanlar'daki kayın ağaçları yüksek kaliteli ve sert olmaları ile ünlüdür.

Ahşap - plastik pencere ve kapılar, ahşap paneller ve parkeler, ahşap mobilyalar, PVC boruları, çelik borular bu sektörlerde üretilen ana ürünlerdir. Alman firmaları özellikle tuğla, seramik ve ahşap ürünlerinde yatırım yapma eğiliminde bulunmaktadır. Sharr çimento fabrikası Holder Bank (İsviçre) tarafından özelleştirilmiştir.

5. Tekstil ve Giyim İmalatı

Tekstil ve giyim imalatı önceki dönemlerde enerji sektöründen sonra Kosova'nın en önemli ikinci sanayi sektörünü oluşturmaktaydı. Başta Yugoslavya pazarı olmak üzere üretimin %20'si Avrupa'ya, Orta Doğu'ya ve ABD'ye ihraç edilmekteydi ve kamuya ait olan 15 işletme tarafından 1980 - 90 yılları arasında yıllık 35 milyon Avro değerinde satış gerçekleştirilmekteydi. Şimdi bu sektörde faaliyet gösteren toplam 451 özel şirket bulunmaktadır ve bu şirketlerin %90'lık bölümü nihai mal üreticisi konumundadır. İş üniformaları, pijama, iç çamaşır, erkek giyim ürünleri, bayan giyim ürünleri, kağıt ve battaniye tekstil sektöründe üretilen ana ürünler olarak özetlenebilir. Bu sektörde, mevcut fabrikalara yapılacak yatırımlar ile birlikte istihdamın artması ve ekonominin büyük ölçüde iyileşmesi beklenmektedir.

Özellikle “ Progres-Perllonka” Fabrikası eski Yugoslavya döneminde tekstil sektöründe üretim ve işçi çalıştırma açısından en büyük ikinci fabrika konumundaydı. O dönemde 3000 işçi çalıştıran fabrika özelleştirilip satılmıştır. Sentetik filament üreten bu fabrika özelleştirildikten sonra maddi destek bulunamadığı için üretimi durdurma aşamasına gelmiştir. Kosova'da buna benzer birçok fabrika bulunmaktadır, bu sektörde yatırım yapılması halinde 65 milyon Avro değerinde ihracatın gerçekleşmesi beklenmektedir.

6. Turizm

Dünya ekonomisinde turizm sektörünün önemi her geçen gün artmaktadır. Özellikle Kosova bu alanda doğal güzellikleriyle ve çok eskilere dayanan zengin kültürü ile yabancı yatırımcılar için çok iyi fırsatlar sunmaktadır. Kosova 5 turistik bölgeye ayrılır. Bunlar; Arnavutluk Alpleri, Şar Dağları, Priştina turistik bölgesi, Mitrovica turistik bölgesi ve Anamorava turistik bölgesidir. Bu bölgelerde kış sporları, yaz turizmi, kültür turizmi, avcılık ve balıkçılık, sağlık, gezi, dağcılık ve daha birçok aktivite Kosova'da yabancı yatırımların gerçekleşmesi için büyük önem taşıyan sektörlerden bazılarıdır. Özellikle Brezovica, Şar Dağı bölgesi kış sporları organizasyonları açısından çok fazla turist çekme potansiyeline sahiptir.

900 ile 2500 metre yüksekliği olan Brezovica dağı kışın Aralık - Nisan aylarında 128 gün hizmet vermektedir.

1700 - 2500 metre yükseklikte kayak yapma olanağı sunan Brezovica'nın Uluslararası Kayak Federasyonu tarafından kabul görmüş, standartlara uygun kayak pistleri bulundurmaktadır. Priştina havaalanına 60 km ve Üsküp havaalanına 70 km uzaklıkta bulunan Brezovica'da 10.000 kişi kapasiteli ski lift ve 680 oda kapasiteli 3 otel bulunmaktadır.

ECİKS Vienna tarafından yapılan araştırmalara göre Berzovica bölgesi her kış sezonunda 2,4 milyon kişi tarafından ziyaret edilmektedir.

Dikkate değer bir diğer sektör ise otelciliktir. Kosova'da 5 yıldızlı otellerin bulunmaması yurtdışından gelen turistler, üst düzey insanlar ve AB misyonu tarafından gönderilen görevliler için konaklama ve toplantı düzenlemek açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir, bu alanda yapılacak ek otellerin ülkeye çok büyük katkıda bulunacağı bilinmektedir. Kosova, inşa edilecek yeni otellerle bu sektördeki ihtiyacı karşılamayı hedeflemektedir, otelcilik sektörü yabancı yatırımcıların Kosova'da iş yapmaları için yatırıma uygun diğer önemli sektörler arasında yer almaktadır.

7. Finans

Finans sektöründe varlıklarının %89'unu elinde bulunduran ticari bankalar bu sektördeki en büyük paya sahiptir. Diğer varlıklar ise %5'lik pay ile sigorta şirketleri ve %1 oranındaki pay ile emeklilik fonları tarafından bölüşülmüş durumundadır. Haziran 2007 tarihinde Kosova Merkez Bankası hariç Kosova'daki aktifler %16,8 büyümeye gerçekleştirerek 1,4 milyar Avro, seviyesine ulaşmıştır, 2006 Haziran ayında %19,1 oranında gerçekleşen büyümeden daha düşük oranda bir büyüme gerçekleştirmiştir.

7 yıllık geçmişi olan Kosova bankacılık sektörü çok önemli başarılar elde etmiştir. 2000 yılı öncesinde Kosova'nın tamamen nakit esasına dayalı ekonomisi bulunmaktaydı. 2004 yılında ise piyasada dolaşan nakit paranın %50'si bankalarda müşteri mevduatı olarak işlem görmeye başlamıştır ve 2004 yılından bu yana bankalar Kosova ekonomisinin en önemli aktörleri olarak faaliyet göstermektedirler.

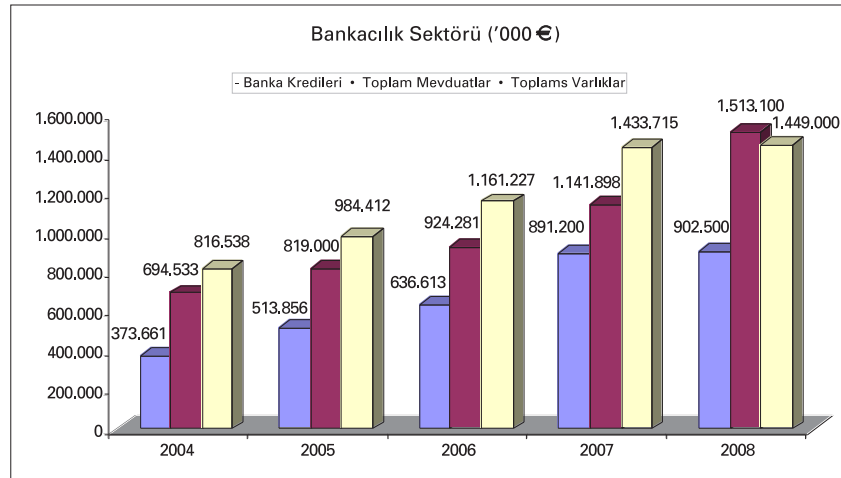
Kosova Finansal Sektör Yapısı

	2004	2005	2006	2007 - 2008/6
Ticari Bankalar	7	7	6	8
Sigorta Şirketleri	7	8	8	8
Özel Emeklilik Fonları	7	7	5	5
Finansal Aracı Kurumlar	17	20	21	21
Diğer Finansal Kurumlar	6	9	15	15

Kaynak: Finansal sektör yapısı Kosova Merkez Bankası

Kosova'da 2008 yılı itibarıyla 250 şube ve yaklaşık 3000 çalışan ile hizmet veren toplam 8 banka faaliyet göstermektedir. Bunların içinde 2 Türk bankası yer almaktadır.

2007 yılının sonunda Çalık Grubu, 2006 yılında %60'ını Çalık-Şeker Konsorsiyumu ile iştirak ettiği, %20'si Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) ve %20'si Uluslararası Finans Kurumu'na (IFC) ait Arnavutluk'un öncü bankalarından Banka Kombetare Tregtare'nin (BKT) Kosova şubesini açmıştır. 2008 yılında ise Türkiye Ekonomi Bankası, "TEB Sh.A" adıyla sermayenin tamamı kendisine ait bir banka kurmuştur. Genel müdürlükler dahil Kosova'daki toplam şube ağının % 30'u başkent Priştine'de bulunmaktadır. Şubelerin % 22.3'ü Gilan'da (49 şube) bulunmakla beraber kalan şubeler İpek, Prizren ve Mitrovica kentlerinde konumlanmaktadır.

Kaynak: Kosova Bankalar Birliği (Kosovo Bankers' Association) & Kosova Merkez Bankası

Bankacılık sektörü Kosova'da ilk faaliyet göstermeye başladığı günden bu yana çok ciddi bir büyüme gerçekleştirmiştir. Yukarıda verilen tablo, bankacılık sektöründe toplam varlıkların, mevduatların ve banka kredilerinin ne kadar arttığının bir göstergesidir. 2004 yılında 373,661 milyon Avro olan banka kredileri 2008 yılının ilk yarısında %41,4 büyüme kaydederek 902,501 milyon Avro seviyesine ulaşmıştır. Aynı zamanda toplam varlıklar %56,3 oranında büyüyerek 2004 yılında 816,538 milyon Avro seviyesinden, 2008 yılının ilk yarısında 1,449 milyar Avro seviyesine ulaşmıştır. Banka mevduatları ilk altı ayda banka kredilerine kıyasla daha yüksek bir değere ulaşmıştır ve %45,9 oranında artarak 1,513 milyar Avro seviyesine ulaşmıştır. Bu istatistikler Kosova'da bankacılığın ülke ekonomisinde ne kadar önemli sektör haline geldiğinin bir göstergesidir.

8. Otomotiv Parçaları Sanayi

Otomotiv parçaları sanayisinin Kosova'da 1960'lı yıllara dayanan bir geçmişi bulunmaktadır. Başlangıçta eski Yugoslavya pazarına mal verme amacı ile kurulan fabrikalar, ilerleyen yıllarda Avrupa ve ABD ürünleri ile rekabet edecek duruma gelmiştir. O dönemde dikkate değer fabrikalardan biri olan "Ramiz Sadiku" fabrikasında başta otomobil koltukları olmak üzere çeşitli araba parçaları üretilmekteydi. Ayrıca başkent Priştine'de "Ramiz Sadiku" bünyesinde faaliyet gösteren "şok emici" fabrikası İngiliz "Armstrong", Alman "Susta" ve Fransız "Peugeot" firmalarına şok emici ürünler sağlamaktaydı. 1989 - 90 yılları arasında "Ramiz Sadiku" fabrikası 3,3 milyon ürün üretmekle birlikte her sene 1.500 işçi çalıştırmaktaydı. İlerleyen yıllarda politik sorunlardan dolayı yaşanan ekonomik sıkıntı üretimin durmasına yol açmıştır.

Kosova bu alanda sahip olduğu bilgi ve birikim ile yabancı yatırımcılara önemli avantajlar sunmaktadır. Dünyaca bilinen "Mercedes - Benz" firmasının Kosova'da fabrika kurması, Kosova'nın bu sektörde sunduğu avantajların en önemli göstergesidir.

III. KOSOVA'DA İŞ YAPMA

A. Kosova'da Şirket Kurmak ve Yabancı Yatırım Kanunu

Kosova Hükümeti, ülkeye yönelik olarak daha fazla doğrudan yabancı yatırım gelmesini teşvik etmek amacıyla 2006 yılının Nisan ayında “Yabancı Yatırım Kanunu”nu (UNMIK Regulation No. 2008/28) yürürlüğe koymuştur. Bu kanun uyarınca Kosova'da yabancı yatırımların (şirketlerin) yerli şirketlerle aynı haklara sahip olması öngörülmektedir. Diğer bir deyişle, yabancı yatırımların yerli şirketler karşısında dezavantajlı duruma düşmemeleri ve haklarının korunması amacıyla kanuni düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Kosova'da faaliyet gösteren şirketler Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Ticaret ve Sicil Kurumu ofisinde kayıt yapmak zorundadır. İş kurma maliyeti ise çok düşük miktardadır, eğer tek kişilik şirket kurulacak ise 5€ ödenmektedir. Diğer bütün şirket türlerinde ise 20€ karşılığı kayıt yapılmaktadır.

Kayıt yapan bütün şirketlerin isimleri Kosova Ticaret Sicili Kurumunda liste halinde yer almaktadır ve kayıtlı olan bütün şirketlerin bilgilerine internet sitesinden ulaşmak mümkündür. İş kurmak için 5 adım gerekmektedir:

1. Gerekli olan minimum sermayenin yatırılması
2. Kanunen Gerekli olan bütün belgelerin sağlanması
3. Ticaret Sicili Kurumuna gerekli kayıt ücretinin ödenmesi
4. Kayıt ajansında şirket kaydının yapılması
5. Şirketin vergi dairesine kayıt yaptırması

Kaynak: Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Belirtilen adımların tamamlanması 23 gün sürmektedir, bölge ülkeleri ile kıyaslanırsa işlemler çok kısa bir sürede tamamlanmaktadır. Şirket 1 yıl içinde kapatılabilir ve bunun maliyeti de yatırılan sermayenin %18'i olarak belirlenmiştir.

Şirket Türleri ve Özellikleri

	Tek kişilik işletme	Kolektif ortaklık	Komandit şirket	Limited Şirket	Anonim Şirket
İş kurma koşulları	-	-	Şirket Kuruluş Senedi	Şirket Kuruluş Senedi	Şirket Kuruluş Senedi
Kuruluş belgeleri	Kayıt Formu	Kayıt Formu	Kayıt formu, ortaklık sözleşmesi	Kayıt formu, imtiyaz	Kayıt formu, imtiyaz
Büyüklük	Küçük işletme - tek kişiye ait	Küçük İşletme- 2 veya daha fazla kişi	Küçük İşletme- 2 veya daha fazla kişi	Orta boy işletme - Maksimum 50 kişi	Büyük şirket - Sınırsız
Minimum Sermaye	-	-	-	2.500 _	25.000 _
Yönetici	İşletme sahibi	Ortakların anlaşması	Şirket Kuruluş Senedine Bağlı	Senette belirlendiği gibi 20 üye veya genel kurul tarafından seçilmiş	Senette belirlendiği gibi 20 üye veya genel kurul tarafından seçilmiş
Ortak	-	En az 2 ortak	En az bir genel ve bir sorumlu ortak	Dikkate alınmıyor	Dikkate alınmıyor
Sorumluluk (Liability)	Tam sorumluluk	Tam sorumluluk	Şahsen tam sorumlu ortak	Sınırlı sorumluluk veya ödenmemiş hisse senedi kapsamında tam sorumlu	Sınırlı sorumluluk veya ödenmemiş hisse senedi kapsamında tam sorumlu
Vergi Sistemi	50.000 _ dan fazla yıllık gelir için KDV, Kurumlar gelir vergisi	50.000 _ dan fazla yıllık gelir için KDV, Kurumlar gelir vergisi	50.000 _ dan fazla yıllık gelir için KDV, Kurumlar gelir vergisi	KDV, Kurumlar gelir vergisi	KDV, Kurumlar gelir vergisi

Kaynak: Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

B. Kosova Vergi Sistemi

Kosova'da düşük vergi oranları yatırımcılar için büyük avantajlar sağlamaktadır. Yatırım malları ithalatı ve ihracata bağlı işlemlerde tam vergi muafiyeti söz konusudur. Kosova'nın AB ülkeleri ile ticaretinde tam gümrük birliği kurallarının geçerli olması ve aynı zamanda CEFTA (Merkezi Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması) üyesi olması, yatırım için çok cazip bir ülke konumunda bulunmasının bir diğer göstergesidir. Vergi sistemi içerisinde, bireysel gelir vergisi, kurumlar gelir vergisi, KDV, emlak vergisi, özel tüketim vergisi, gümrük vergileri ve stopaj vergisi bulunmaktadır.

Bireysel Gelir Vergisi

Bireysel gelir vergisi %0 - %20 arasında değişmektedir.
2008 yılı itibarıyla vergi oranları:

Yıllık Ücret €		Gelir Vergisi
0	960	%0
961	3.000	%5
3.001	5.400	102 + %10
5.401	ve üstü	342 + %20

Ekonomi ve Finans Bakanlığı tarafından alınan yeni karara göre 2009 yılında %0 - %20 arasında olan bireysel gelir vergisi %0 - %10 oranına düşürülmesi kabul görmüştür.

2009 yılı itibarıyla vergi oranları:

Yıllık Ücret €		Gelir Vergisi
0	80	%0
81	250	%4
251	450	%8
450	ve üstü	%10

Kaynak: Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Bireysel gelir vergisi aşağıda yer alan durumlarda uygulanmaktadır:

- İşçi - İşveren ilişkilerinde maaş ve ücretlerden kaynaklanan gelir;
- Kiradan elde edilen gelir;
- Maddi olmayan duran varlıklardan kaynaklanan gelirler (lisans, telif hakları vs);
- Banka kredileri, mevduatlar, tahvil ve diğer faiz getiren araçlardan doğan gelirler;
- Temettü, Kar payları üzerinden alınan vergi
- Sermaye kazançları, bir gayrimenkul mülkiyeti devrinden doğan kazançlar (1 Ocak 2010 tarihinde geçerli);
- Piyango ve diğer şans oyunlarından elde edilen gelir ve vergi mükellefinin öz varlıklarını arttıran diğer gelirler.

Bireysel gelir vergisi aşağıda yer alan durumlarda uygulanmamaktadır:

- Diplomatik veya konsolosluk temsilcileri tarafından alınan maaş
- Yabancı hükümet veya sivil toplum örgütleri temsilcileri tarafından alınan maaş ve yardım kuruluşları temsilcilerinin aldığı maaşlar ve BM, UNMIK (Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu) ve diğer yabancı kuruluşlarda çalışan kişilerce alınan maaşlar

Aşağıda yer alan kaynaklardan gelir elde eden vergi mükellefleri varlıklarını beyan etmek zorunda değildir:

- Maaş;
- Faiz;
- Temettü, ödenmemiş kar payları
- Şans Oyunları, Piyango ve Maddi olmayan duran varlıklar ve vergilendirebilir gelirleri 1.000€'dan az olan vergi mükellefleri.

Kurumlar Gelir Vergisi

Kurumlar gelir vergisi Kosova'da faaliyet gösteren bütün firmalara %20 olarak uygulanmaktadır (2009 yılında %20 olan vergi oranı %10 seviyesine düşürülecektir). Eğer vergi mükellefinin geliri 50.000€ seviyesinden fazla ise o zaman şirket kendi brüt geliri üzerinden veya kurumlar vergisi üzerinden vergi ödeme tercihi yapılabilir.

Brüt gelir üzerinden vergi oranları şu şekilde belirlenmiştir:

- Ticaret faaliyetlerden kaynaklanan gelirin %3'ü;
- Hizmet sağlamaktan kaynaklanan gelirin %5'i ve mal veya mülk kirasından kaynaklanan gelirin %16'sı.

KDV

KDV vergisi tüzel kişiler dahil Kosova'da iş yapan bütün bireyleri kapsar ve %15 olarak uygulanır (2009 yılında %16 olarak uygulanmaya başlanacaktır). Ayrıca 183 günden fazla Kosova'da ikamet eden yabancılar vergi yerlisi olarak varsayılmaktadır.

Aşağıda yer alan ithalat ve tedarikler dışında bütün mal ve hizmetler KDV oranına dahildir:

- Yolcuların yurtdışından satın aldıkları şahsi eşyalar;
- Turistlerin duty - free ürünleri;
- UNMİK yardım fonları tarafından ithal edilen mal ve hizmetler;
- Bakanlıklar, devlet kurumları, Kosova'da yardım amaçlı faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri tarafından sağlanan ürün ve hizmetler;
- Diplomatik temsilciler tarafından yapılan ithalat ve tedarikler;
- Uluslararası örgütler, KFOR, UNMİK, Dünya Bankası tarafından yapılan ithalat;
- Devlet hastaneleri tarafından ithal edilen bütün ilaçlar, sağlık hizmetleri, tıbbi aletler;
- UNMİK makamları tarafından verilen her türlü para cezası;
- Eğitim hizmetleri tedarikleri;
- Finansal hizmet tedarikleri;
- Satılan veya kiraya verilen mülkiyet; ve
- Belediye veya kamu tarafından belirli bir ücret karşılığında verilen lisans ve izinler.

Emlak Vergisi

Gayri menkul sahibi olan veya bunlardan faydalanan herkese emlak vergisi uygulanmaktadır. Vergi oranı arsanın piyasa değerinin %0,05 - %1 oranı arasında değişir ve iki bölüm olarak sırasıyla 30 Haziran ve 31 Aralık tarihlerinde vergi ödemesi yapılır.

Özel Tüketim Vergisi

Kahve, tütün, alkolü içecekler, meşrubat, petrol ve ulaşım araçları (genelde toplu taşıma araçları) bu vergiye dahildir. Kosova'da üretilen ürünlerde özel tüketim vergisi satış fiyatı üzerinden hesaplanır. İthal edilen ürünlerde ise vergi gümrük değeri üzerinden hesaplanır. Kosova'dan ihracat gerçekleştirme durumunda ise bu vergi uygulanmaz.

Vergi oranları ile ilgili örnek vermek gerekirse, 1 kilogram tütüne 17 Avro değerinde vergi uygulanmaktadır. Ekonomi ve Finans Bakanlığı tarafından yeni alınan karara göre 2009 yılında özel tüketim vergisinin 1 kilogram tütün için 21 Avro'ya artırılması kabul görmüştür.

Aşağıda yer alan durumlarda özel tüketim vergisi muafiyeti sağlanmaktadır:

- İhracat mallarının üretiminde kullanılan ham madde ve diğer ek malzemenin ithalatında;
- Sadece insani yardım için kullanılacak ürünler (satış amaçlı olmayan ürünler) ithalatında ve UNMİK (Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu) yardım fonları tarafından ithal edilen mal ve hizmetler ve uluslararası örgütler; KFOR, UN, Dünya Bankası tarafından yapılan her türlü mal ve hizmet ithalatında.

Aşağıda yer alan kişi ve kurumlar tarafından vergi ödemesi yapılmamaktadır:

- Yabancı diplomatik ve konsolosluk misyonları;
- KFOR, UNMİK, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletlere ait kurumların mal ve hizmet ithalatında ve UNMİK, KFOR veya diğer resmi uluslararası kurumlara mal veya hizmet tedarik eden şirketler
- Kamu yararına çalışan sivil toplum örgütlerinin gaz, kerosen, dizel ve etanol ihtiyaçlarının karşılanması durumunda

Gümrük vergisi

Kosova'nın ithalat vergisi bölgedeki en düşük vergi oranıdır. Gümrük tarifesi şemasında ithal edilen bütün ürünlere %10 oranında gümrük vergisi uygulanır, ihracatta ise vergi uygulaması yoktur.

Vergi muafiyeti aşağıda yer alan durumlarda mevcuttur:

- Resmi kullanım amaçlı, diplomatlar veya konsolosluk için ithal edilen mal ve hizmetler;
- Birleşmiş Milletler Misyonu tarafından ithal edilen mal ve hizmetler ve UNMİK yardım fonları tarafından ithal edilen mal ve hizmetler ve sadece insani yardım için kullanılacak ürünler (satış amaçlı olmayan ürünler).

Stopaj Vergisi

- Temettü ödemelerinde %20 stopaj vergisi uygulanır, kurumlar gelir vergisi ödeyen yerli vergi mükelleflerine dağıtılan temettüler bu vergiye dahil değildir;
- Faiz ve telif hakları %20 stopaj vergisine dahildir ve kira ödemelerinde %16 stopaj vergisi uygulanır.

Emeklilik Fonu Payı

Kosova'da 2001/35 sayılı kanun gereğince işçi ve işveren brüt maaş üzerinden %5 oranında emeklilik fonuna ödeme yapmak zorundadır. Kosova'da ilgili mevzuata göre yabancıların bu payı ödeme zorunluluğu bulunmamaktadır.

IV. TİCARETE İLİŞKİN DÜZENLEMELER VE STANDARTLAR

Kosova'da ithalat üzerinde yüzde 10 oranında gümrük vergisi uygulanmaktadır. Lüks tüketim malları, bütün ürünleri, alkollü içecekler ve benzin üzerinde özel tüketim vergileri mevcuttur. İhraç edilen ürünlere yönelik olarak herhangi bir vergi veya kesinti yapılmamaktadır. Kosova'nın dış ticaret faaliyetlerinde AB pazarlarına yönelik olarak ATP Rejimi (EU Autonomous Trade Preference) ve CEFTA (Central European Free Trade Area) kapsamında gümrüksüz ticaret olanağı mevcuttur.

Yerli üretimi teşvik etmek amacıyla yeni yapılan gümrük vergisi düzenlemeleri kapsamında, sermaye malları, hammadde ve tarımsal üretim girdilerine yönelik olarak daha düşük oranlarda gümrük vergisi uygulanmaktadır.

V. YATIRIM ORTAMI

Kosova Özelleştirme Ajansı (Kosovo Trust Agency) tarafından 2007 yılı Mayıs ayı itibarıyla 282 şirket özelleştirilmiştir. Özelleştirme çerçevesinde NewCo olarak adlandırılan toplam 460 yeni şirket özelleştirilmiş ve 260 kontrat imzalanmıştır. 243 kontrat normal spin-off diğer 17 kontrat ise özel spin-off metodu ile özelleştirilmiştir.

NewCo olarak özelleştirilen yeni şirketlerde tüm aktifler yeni şirkete aktarılmaktadır. Özelleştirilen kuruluşun pasifleri ise hükümetin yükümlülüğüne bırakılmaktadır.

Gerçekleşen özelleştirmelerden elde edilen toplam hasılat 303,795 milyon Avro değerindedir. Ayrıca 125 milyon Avro değerinde yatırım taahhüdü gerçekleşmiştir.

Yapılan özelleştirmeler sonucunda, şirketlerde istihdam açısından %107 oranında bir artış gerçekleşmiştir, aynı zamanda özelleştirmeler Kosova'da üretimin ve ihracatın artmasına çok büyük katkıda bulunmuştur.

Kamuya ait olan işletmeler ve bu işletmelerin hangi sektörde faaliyet gösterdikleri aşağıda verilen tabloda yer almaktadır:

İş Sektörü	Kamuya ait İşletme sayısı	Toplam Şirketlerin %
Tarım	102	21,3
Toptan ve Perakende Ticareti	55	11,5
İnşaat Malzemeleri	46	9,6
Çelik İşleme	43	9
Gıda ve Gıda İşletmeciliği	39	8,2
Tekstil	36	7,5
Hizmet	22	4,6
Ormancılık	21	4,4
Turizm	20	4,2
Ahşap İşletmeciliği	19	4
Kimyasal, plastik, kağıt, cam	13	2,7
Ulaştırma	13	2,7
Madencilik	7	1,5
Eczacılık	3	0,6
Diğer	39	8,2
Toplam	478	100

Kaynak: Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

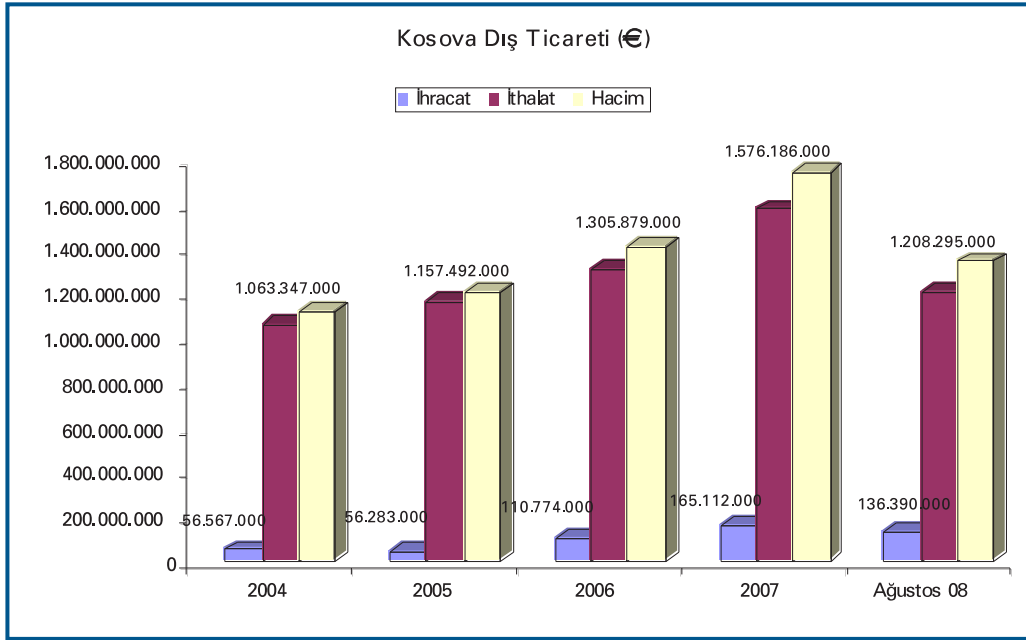
Kosova Dış Ticareti (€)

	2004	2005	2006	2007	Ağustos 08
İhracat	56.567.000	56.283.000	110.774.000	165.112.000	136.390.000
İthalat	1.063.347.000	1.157.492.000	1.305.879.000	1.576.186.000	1.208.295.000
Hacim	1.119.914.000	1.213.775.000	1.416.653.000	1.741.298.000	1.344.685.000
Denge	-1.006.780.000	-1.101.209.000	-1.195.105.000	-1.411.074.000	-1.071.905.000

Kaynak: Kosova İstatistik Kurumu

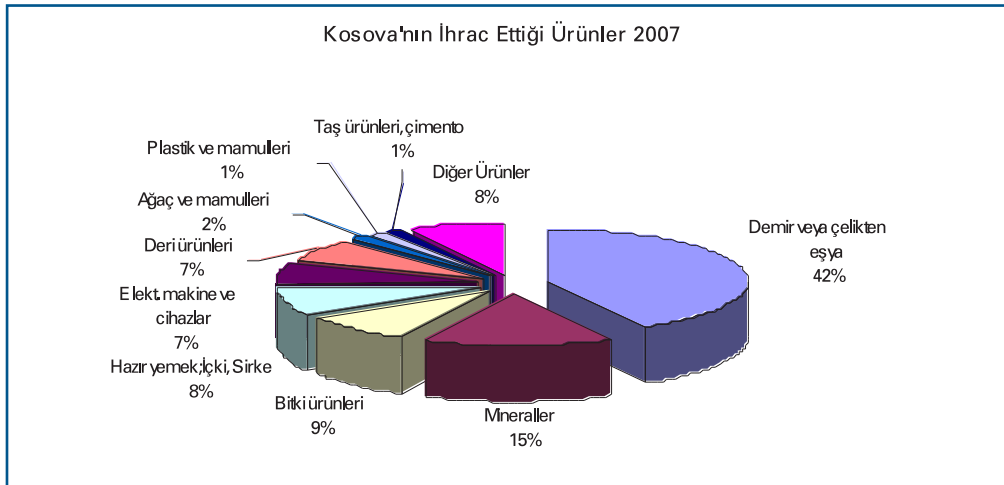
A. Kosova'da Dış Ticaret

Tabloda yer alan verilerde görüldüğü gibi Kosova'da dış ticaret açığı 2007 itibarıyla yavaşlamıştır. 2004 yılında 1 milyar Avro değerinde dış ticaret açığı veren Kosova'da, 2007 itibarıyla bu miktar %40 oranında artarak 1,411 milyar Avro seviyesine ulaşmıştır. İhracatın ithalatı karşılama oranında ise istikrarlı bir artış gözlenmektedir. 2004 - 2007 döneminde dış ticaret hacminde %55 oranında bir artış gerçekleşmiştir.

Kaynak: Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı & Kosova Merkez Bankası

Dış ticaret hacmi 2007 yılı itibarıyla GSYİH'nın % 67'lik bölümünü oluşturmaktadır, sadece ithalat ise GSYİH'nın %58,7'lik bölümünü oluşturmaktadır. Bu rakam diğer bölge ekonomileri arasında çok yüksek olup, Kosova'nın dünya ekonomisine entegre olduğunun bir göstergesidir.

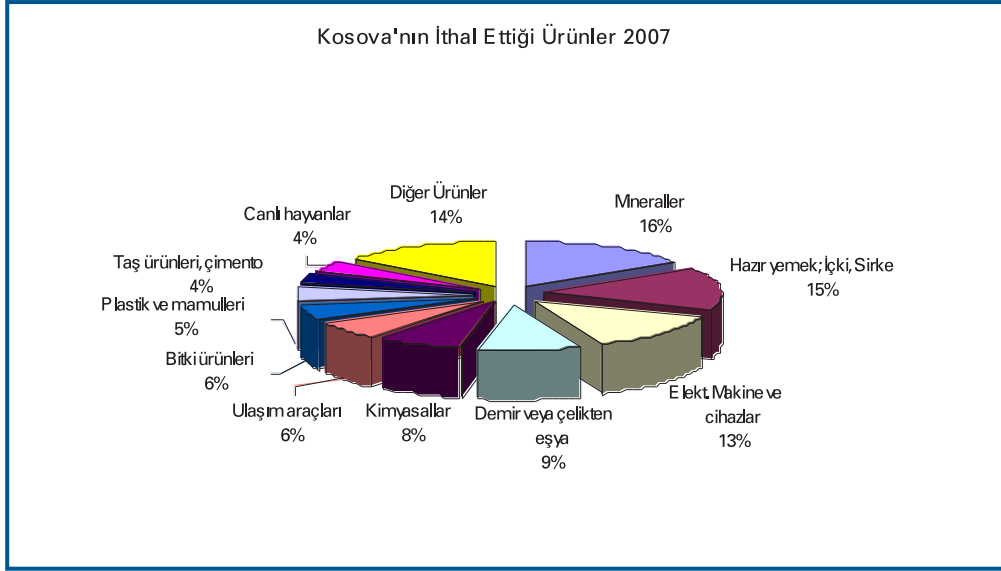

Kaynak: Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı & Kosova Merkez Bankası

Kosova'nın İhraç Ettiği Ürünler 2007 ('000 €)

Demir veya çelikten eşya	40.502
Mineraller	14.779
Bitki ürünleri	8.716
Hazır yemek; içki, Sirke vs	7.811
Elek. makine ve cihazlar	6.582
Deri ürünleri	6.488
Ağaç ve mamulleri	1.617
Plastik ve mamulleri	1.389
Taş ürünleri, çimento vs	1.197
Diğer Ürünler	7.340
Toplam	96.421

Kosova'nın en fazla ihraç ettiği ürünler arasında demir ve çelikten eşyalar 40,5 milyon Avro değeri ile ihracatın %42'lik bölümünü oluşturmaktadır. İhracat kalemlerini oluşturan diğer ürünler ise mineraller, bitki ürünleri, hazır yiyecekler, deri ürünleri olarak özetlenebilir.

Kaynak: Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı & Kosova Merkez Bankası

Kosova'nın İthal Ettiği Ürünler 2007 ('000€)

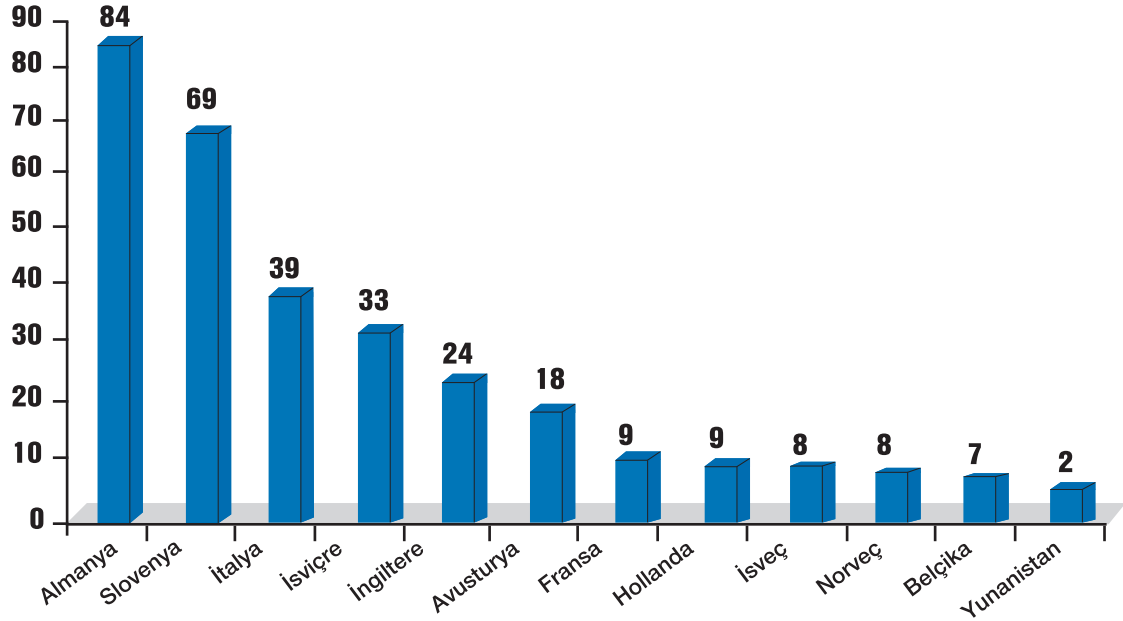
Mineraller	236.562
Hazır yemek; içki, Sirke vs.	222.106
Elek. Makine ve cihazlar	200.562
Demir veya çelikten eşya	135.074
Kimyasallar	118.565
Ulaşım araçları ve aletleri	95.705
Bitki ürünleri	83.494
Plastik ve mamulleri	70.559
Taş ürünleri, çimento, vs.	63.020
Canlı hayvanlar	61.213
Diğer Ürünler	212.692
Toplam	1.499.551

Kaynak: Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı & Kosova Merkez Bankası

Kosova'nın en fazla ithal ettiği ürünler arasında ise 236 milyon Avro değeri ile ithalatın %16'lık bölümünü oluşturan mineraller yer almaktadır. En fazla ithal edilen diğer ürünler arasında hazır yiyecekler, elektrikli makine ve cihazlar, demir ve çelikten eşyalar ve diğer ürünler yer almaktadır.

B. Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkeler Bazında Kümülatif Doğrudan Yabancı Yatırım 2000 - 2006 (Milyon €)

Kaynak: Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Kosova, istikrarlı ekonomisi ve iş yapmak için sunduğu uygun yatırım ortamı ile yabancı yatırımcıların ilgisini çekmeyi başarmıştır. Bunun sonucunda doğrudan yabancı yatırımlarda büyük bir artış meydana gelmiştir. Şimdiye kadar 1 milyar Avro değerinde doğrudan yabancı yatırım gerçekleşmiş bulunmaktadır. 2007 yılı itibarıyla Kosova'da yatırım fırsatlarından faydalanan 2000'den fazla şirket çeşitli sektörlerde hizmet vermektedir. Çok sayıda yabancı şirketin Kosova'da faaliyet göstermesi, bu ülkenin iş yapmak için ne kadar avantajlı bir konumda bulunduğunun en önemli göstergesidir.

Kosova'ya en fazla doğrudan yatırım Almanya'dan gelmektedir. Almanya'dan Kosova'ya 2000 - 2006 döneminde yapılan doğrudan yatırımların miktarı toplam olarak 84 milyon Avro seviyesine ulaşmış bulunmaktadır. Almanya'yı sırasıyla Slovenya, İtalya, İsviçre ve İngiltere izlemektedir.

Yabancı Doğrudan Yatırımlar 2000 - 2006 (milyon Avro)

Yeni Yatırımlar (Greenfield)	398
Özelleştirme	236
Toplam	634

Kaynak: Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Kosova'ya yapılan doğrudan yatırımlar arasında yeni yatırımlar (greenfield investments) büyük öneme sahip bulunmaktadır. Mevcut doğrudan yatırımların büyük bölümünü oluşturan yeni yatırımların devam ettirilmesi amaçlanmaktadır. Son üç yılda gerçekleştirilen doğrudan yabancı yatırımların miktarı şu şekildedir:

Yabancı Doğrudan Yatırımlar (milyon Avro)		
2005	2006	2007
80,0	245,7	413,7

Kaynak: Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

VI. TÜRKİYE İLE EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

A. Genel Bilgiler

Kosova, bağımsızlığını yeni ilan etmiş bir ülke olarak Türkiye ile ekonomik, ticari, politik ve diğer birçok alanda işbirliğinin gelişmesi için gerekli altyapı çalışmalarını hızlandırmış bulunmaktadır. Halen devam etmekte olan bu çalışmaların neticesinde Kosova Türkiye Ticaret Odasının kurulması, diğer taraftan DEİK işbirliği ile kurulan Kosova İş Konseyi geliştirmekte olan altyapının en somut örneklerindendir. Ayrıca Kosova Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye ile Kosova arasında diplomatik ilişkilerinin büyükelçilik düzeyine çıkarılması kararının alınması, ikili ilişkilerin daha üst düzeye ulaşması açısından çok büyük önem taşımaktadır.

Kosova'da küçük ölçekli hizmet sektörüne yönelik Türk işletmelerin (lokantacılık, inşaat, kuaför, dış teknisyenliği) yanı sıra büyük ölçekli firmalar da faaliyet göstermektedir.

Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Kürüm firması Kosova'da sigortacılık alanında faaliyet göstermektedir;
- Çalık Grubu, Arnavutluk'un öncü bankalarından Banka Kombetare Tregtare (BKT)'nin Kosova şubesini açmıştır.
- Tepe Savunma ve Güvenlik Sistemleri A.Ş. Kosova'da faaliyet gösteren Türk firmaları arasında olup silahlı güvenlik hizmeti sağlamaktadır.
- Özerler Holding, Suhareka'da özelleştirilen bir konveyör bandı fabrikasını satın almış ve yenileyerek faaliyete başlamıştır.
- Son olarak da 2008 yılının başında Türk Ekonomi Bankası Priştine ve diğer şehirlerde hizmete girmiştir. Bunların dışında ODTÜ - Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin, Kosova'da kampus kurma girişiminde bulunması, GÜLİSTAN firmasına ait okulların ve TOBB - Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nin Kosova'da faaliyete geçmesi, iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştiği noktanın önemini ortaya koymaktadır.

Türkiye ile Kosova arasında "Yatırımların Karşılıklı Teşviği ve Korunması Anlaşması" 7 Nisan 2006 tarihinde imzalanmıştır. Kosova Başbakanı, 2005 yılı değerlendirmesinde iç pazarın tam serbest hale gelebilmesi için bölge ülkeleri ile STA imzalamaya hazır olduklarını ifade etmiştir.

Kosova ile Karma Ekonomik Komisyon mekanizması halihazırda mevcut değildir. Bununla birlikte, Kosova Ticaret Odası ile temasların artırılması için gayret gösterilmektedir.

İkili Ticarete Yaşanan Sorunlar

Kosova'da iş ve ticaret yapan firmalarımız genelde KOBİ'lerdir. Bazı firmalarımızın Kosova'lı ortaklarıyla özellikle ödeme konularında sorunlarla karşılaştıkları gözlenmektedir.

Ayrıca Kosova'da ticaret hukukunun tam olarak düzenlenmesi ve anlaşmazlıkların yargıya intikal etmesi durumunda davaların uzunsürmemesi yönünde önlemler alınmalıdır.

Kosova ile ülkemiz arasında her zaman tarihi, kültürel bağlar ve ticari bağlar olmuştur. Savaş döneminden sonra, bu bağlarında etkisiyle Kosova tarafının ülkemizini ihraç mallarına olan ilgisi artmıştır. Ancak zamanla bölgedeki diğer ülkelerin pazara girmesi, böylece tüketim mallarının diğer bölge ülkelerinden de temin edilebilmesi imkanının doğması, AB ülkelerinin daha düşük gümrükle mal ihraç edilebilmelerinin sağlanması ve ilk dönemde ihraç edilen malların bir kısmının kalitesinin düşük olması gibi nedenlerle ülkemiz Kosova ithalatında birinci sıradan üçüncü sıraya kadar gerilemiştir. Ülkemizden gelen malların tabii oldukları gümrük ve kdv vergileri de Kosova'ya giren diğer ülke mallarıyla rekabeti güçleştirmektedir.

Kosova ile ülkemiz arasında STA imzalanması ve ayrıca ihraç ürünleri sergisi açılması, karşılıklı olarak fuarlara katılım gibi etkinliklerle ülkemizin Kosova'daki ekonomik varlığının güçlendirilebileceği düşünülmektedir.

Yılda 2000 civarında TIR ülkemizden Kosova'ya taşımacılık yapmaktadır. Kosova'ya giren kamyon ve TIR'ların sahip oldukları uluslararası sigortalar Kosova için geçerli olmadığı için Kosova'ya girişte ayrıca sigorta bedeli ödenmesi gerekmektedir. Kosova'dan ülkemize giden "KS" plakalı araçlar da benzer şekilde ek bir sigorta ödemektedir. Bilindiği kadarıyla, araç ruhsat bedelleri ve sürücü belgelerinin devletimiz tarafından tanınmasına karar verilmiş; ancak Üçüncü Taraf Sigorta Poliçelerinin Tanınmasına İlişkin Anlaşma imzalanmamıştır.

Yeni İşbirliği Olanakları

Daha önce belirtildiği gibi, Kosova bütün Güneydoğu Avrupa'nın mineraller bakımından en zengin bölgesi olup önemli miktarda kömür, boksit, kurşun, çinko, ferronikel ve manyezit yataklarına sahiptir. Son dönemde Kosova'da özellikle maden endüstrisi alanında yapılmakta olan özelleştirmeler ağır sanayi yatırımlarına dönüşebilir. Firmalarımızın başta maden ve enerji alanında Kosova'da iş yapmalarının getirisi nin yüksek olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da önemli bir rekabet göze çarpmaktadır.

Özellikle madencilik konusunda Kosova makamlarıyla işbirliğine gidilmesinin örneğin Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğümüzün Kosovalı yetkililerle temaslar kurması, Kosova'ya gelerek yerinde incelemeler gerçekleştirmesi veya Kosova'dan bu alanda heyetlerin ülkemize davet edilmesinin faydalı olabileceği değerlendirilmektedir.

Ayrıca, Kosova'da özel hastane işletmeciliği alanında büyük bir açık bulunmaktadır. Kosova mevzuatı özel hastane işletmeciliğine uygundur. 18 Aralık 2003 imzalanan Sağlık Alanında İşbirliği Anlaşması bu alanda işbirliğine imkan tanımaktadır.

Kosova'da Osmanlı döneminden kalma pek çok cami, medrese, hamam, çeşme vb. Türk-Osmanlı eseri bulunmaktadır. Ülkemiz de, söz konusu eserlerin restorasyon çalışmalarına gerek akademik uzmanlık ve teknik destek, gerekse ekonomik katkılarla müdahil olmaktadır.

Son olarak restorasyon çalışmaları sona eren Sultan I. Murat Türbesi'nin restorasyonunun aynı zamanda Mostar Köprüsü'nün restorasyonunda da çalışmış olan ERBU firması üstlenmiştir. İtalya, İsveç gibi ülkeler de restorasyon çalışmalarıyla yakından ilgilenmektedir. Kosova'daki tarihi ve kültürel ortak mirasın korunması çalışmalarının yüksek mimari, mühendislik, inşaat ve restorasyon vb. alanlarındaki uzmanlarımız ile firmalarımız açısından potansiyel bir iş kolu teşkil edebileceği ve eser sayısının çokluğu nedeniyle uzun dönemli bir istihdam olanağı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Çok sayıda Kosovalı ülkemizde farklı sektörlerde kapasite geliştirme alanında eğitim görmektedir. Bu eğitimler arasında kamu ve özel sektör tarafından verilebilecek özellikle insan kaynakları, bütçe geliştirme stratejileri gibi alanlar da mevcuttur. Kosova'nın bir piyasa ekonomisine dönüşme aşamasında dış transfer ve bağışlara dayalı ekonomik yapısının uzun vadede, istikrarlı büyüme stratejisine dönüştürülmesinde ülkemizin de katkıda bulunabileceği akla gelmektedir.

Kosova ile Avrupa Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (EBRD) ve Avrupa Yatırım Bankası arasında imzalanmış olan anlaşmaları Kosova'ya yatırım yapmak isteyen müteşebbislere kredi sağlama imkanı sağlayacaktır.

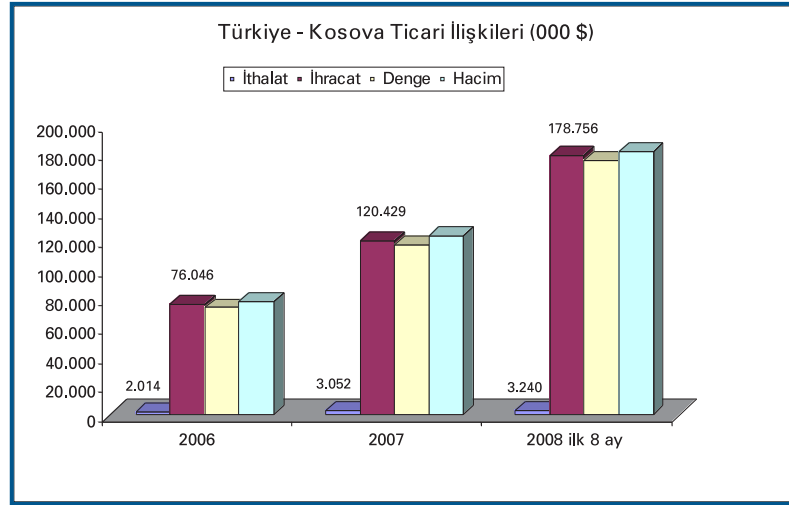
Kosova'nın bölge ülkeleriyle bağlantısını sağlayan karayolları çok yetersiz kalmaktadır. Yaklaşık 80 km'lik Üsküp'e normal hava ve yol koşullarında 2 saate yakın bir sürede gidilebilmektedir. Otoyol inşaatı veya yol geliştirme çalışmalarının önümüzdeki dönemde gündeme gelebileceği ve deneyimli firmalarımızın bu alanda yatırımlar yapabileceği de düşünülmektedir.

B. Türkiye - Kosova Ticari İlişkileri

Türkiye - Kosova Ticari İlişkileri (000 \$)			
	2006	2007	2008 ilk 8 ay
İthalat	2.014	3.052	3.240
İhracat	76.046	120.429	178.756
Denge	74.032	117.377	175.516
Hacim	78.059	123.481	181.996

Kaynak: TÜİK; Türkiye İstatistik Kurumu

Türkiye ve Kosova arasındaki ticari ilişkilerde Türkiye'nin ticari fazlası bulunmaktadır. 2008 yılının ilk 8 ayında Kosova, Türkiye'den toplam 178,76 milyon ABD doları değerinde ithalat gerçekleştirmiştir, 2007 yılının tamamı ile kıyaslandığında Türkiye'den yapılan ithalatla %48 oranında bir artış meydana gelmiştir. Kosova'nın Türkiye'ye yönelik olarak gerçekleştirdiği ihracat miktarına bakacak olursak, 2008 Ağustos ayı itibarıyla, ihracat 2007 yılının tamamına kıyasla %6 oranında az bir artış ile 3,2 milyon ABD doları seviyesine ulaşmıştır.

Kaynak: TÜİK; Türkiye İstatistik Kurumu

Türkiye'den İthal Edilen Ürünler ('000 \$)

	2006	2007
Buzdolapları, camasır makineleri, soğutucular, klimalar	3.801	9.033
Plastik ve plastikten mamul eşya	6.275	8.737
Kağıt ve karton:kağıt hamurundan kağıt ve kartondan eşya	6.327	7.571
Elektrikli makine ve cihazlar	5.088	7.215
Ağaç ve ağaçtan mamul eşya;odun kömürü	4.064	6.227
Alüminyum ve alüminyum eşya	3.823	6.202
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarları	2.251	6.201
Örme giyim eşyası ve aksesuarları	2.794	5.288
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddeden yer kaplamaları	0.994	5.121
Mobilyalar	2.823	5.024
Demir veya çelikten eşya	3.352	4.951
Esasını hububat,un,nişasta,süt teşkil eden müstahzarlar	2.426	3.938
Adi metallerden çeşitli eşya	2.525	3.624
Şeker ve şeker mamulleri	3.019	3.608
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	2.526	3.256
Kakao ve kakao müstahzarları	1.842	2.959
Motorlu kara taşıtları,traktör,bisiklet,motosiklet ve diğer	0.923	2.527
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları	1.591	2.125
Sebze,meyve,bitki parçaları,sert kabuklu yemiş konserveleri	1.521	1.989
Seramik mamulleri	1.036	1.725
Ayakkabılar,getriler,tozluklar vb eşya ve aksamı	1.361	1.709
Sabunlar,yüzey aktif organik maddeler,yıkama-yağlama madde	1.287	1.621

Kaynak: Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı

Kosova'nın 2007 yılında Türkiye'den toplam ithalatı, 2006 yılında gerçekleşen 76,046 milyon dolar seviyesinden %63 oranında artarak 120,429 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır.

Kosova'nın, Türkiye'den ithalatı ürün bazında incelendiği zaman 2006 yılında beyaz eşya ürünleri 3,801 milyon dolar seviyesinden %42,1 oranında artarak 9,033 milyon dolar değerine ulaşmıştır ve en fazla ithal edilen ürünler arasında yer almıştır. Diğer ithal edilen ürünler ise sırasıyla 8,737 milyon Avro değerinde plastik ve plastikten mamul eşya, 7,571 milyon dolar değerinde kağıt ve karton ürünleri ve 7,215 milyon Avro değerinde elektrikli makine ve cihazlar olarak özetlenebilir.

Türkiye'ye İhraç Edilen Ürünler (\$)

	2006	2007
Kauçuk ve kauçuktan eşya	1.249.156	1.968.048
Ham postlar,deriler (kürkler hariç) ve köseleler	534.473	778.538
Deri eşya, seyahat eşyası,bağırsaktan eşya	0	142.586
Kağıt ve karton;kağıt hamurundan kağıt ve kartondan eşya	0	62.322
Dokumaya elverişli suni ve sentetik lifler	107.867	59.596
Plastik ve plastikten mamul eşya	0	18 383
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarları	0	10.566
Örme giyim eşyası ve aksesuarları	0	4.982
Ağaç ve ağaçtan mamul eşya;odun kömürü	16.171	4.092
Ayakkabılar,getrler,tozluklar vb eşya ve aksamı	0	2.469
Başlıklar ve aksamı	0	214

Kaynak: Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı

Kosova'nın Türkiye'ye ihraç ettiği ürünlere bakıldığında, 2007 yılında 1,968 milyon dolar değerinde kauçuk ve kauçuktan eşyalar en fazla ihraç edilen ürünler arasında birinci sırada yer almaktadır. Ham postlar, deri eşya, kağıt ve karton ürünleri ise ihraç edilen diğer başlıca ürünler olarak özetlenebilir.

VII. İŞ SEYAHATI

A. Vize Gerekliliği

Kosova'ya havayolu ve karayoluyla girişlerde vize uygulanmamaktadır. Öte yandan Kosova'ya girmek isteyen yabancıların girişine sınır polisi karar vermektedir. Türkiye'ye seyahat etmek isteyen Kosova vatandaşlarından umumi pasaporta sahip olanlar, Türkiye'deki gümrük kapılarından 1 aya kadar giriş vizesi temin edebilirler.

B. Ulaşım

Türk Hava Yolları İstanbul ile Kosova'nın Başkenti Priştine arasında haftanın her günü düzenli seferler yapmaktadır. Haftalık uçuş sayısı 11 dir. Kosova'da bulunan THY ofislerinin iletişim bilgileri aşağıdadır:

Adresi :Rr. Bob Doll. Q.T. PERPARIMI Nr. 45, Priştine/Kosova
Telefon :00381 38 247 711 - 00381 38 247 696
Faks :00381 38 247 711
Teleks :PRNTZTK
E-Mail :
Çalışma Saatleri :Hafta içi: 08:30-17:30
Cumartesi : 08:30-15:00
Pazar : Kapalı

Adresi :Airport Priştine, Priştine/Kosova
Telefon :00381 38 502 465 - 00381 38 59 58
671 Dahili
Teleks :PRNKZTK
E-Mail :thyprn@prn.ipko.net ,
pristinasatis@thy.com
Çalışma Saatleri :Hafta içi: Pazartesi, Çarşamba, Cuma:
13:00-15:00
Salı, Perşembe : 09:00 - 11:00
Cumartesi : 11:00-13:00
Pazar : 09:00 - 11:00

C. Yerel Zaman ve Tatiller

Kosova'da yerel zaman Türkiye'den 1 saat geride ve GMT'den 1 saat ileridedir.

Kosova'da resmi tatil günleri:

1 Ocak	Yılbaşı Tatili
7 Ocak	Ortodoks Noel Tatili
17 Şubat	Bağımsızlık Günü
23 Mart	Paskalya
1 Mayıs	İşçi Günü
15 Haziran	Anayasa Günü
28 Kasım	Arnavutlar Günü
25 Aralık	Noel Tatili

Ülkede ayrıca Ramazan ve Kurban Bayramları da kutlanmaktadır.

VIII. YARARLI ADRESLER

Kosova Ticaret ve Sanayi Bakanlığı

Perandori Justinian Nr. 3-5
Qyteza Pejton
10000 Prishtinë, KOSOVO
Tel.: +381 (0) 38 200 36010
Fax.: + 381 (0) 38 212 807
Web: www.mti-ks.org

Investment Promotion Agency of Kosovo

Perandori Justinian Nr. 3-5
Qyteza Pejton
10000 Prishtinë, KOSOVO
Tel. & Fax.: +381 (0) 38 200 36041
Email: info@invest-ks.org
Web: www.invest-ks.org

Investment Promotion Agency of Kosovo - Office in Vienna
Implemented by Economic Initiative for Kosova (ECIKS)
Nussdorfer Strasse 20/23
A - 1090 Vienna, AUSTRIA
Tel: +43 (0) 1 890 50 26
Fax: +43 (0) 1 890 50 26 26
Email: info@ipak-vienna.org, info@eciks.org
Web: www.ipak-vienna.org, www.eciks.org

Kosova KOBİ Destek Ajansı

Perandori Justinian Nr. 3-5
Qyteza Pejton
10000 Prishtinë, KOSOVO
Tel.+381 (0) 38 2003 6007
Fax.+381 (0) 38 212 807
Web: www.sme-ks.org

Kosova Ticaret Odası

Nëna Terezë Street 20
KS - 10000 Prishtinë
Republic of Kosovo
Tel.: +381 (0) 38 524 741
Fax.: +381 (0) 38 23 397
Web: www.oek-kcc.org

Kosova Cumhurbaşkanı'nın Ofisi

<http://www.president-ksgov.net/>

Kosova Cumhuriyeti Meclisi

<http://www.assembly-kosova.org/>

Kosova Cumhuriyeti Başbakanı'nın Ofisi

<http://www.ks-gov.net/pm>

Kosova Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı

<http://www.mfe-ks.org/>

Kosova Cumhuriyeti Bilim Eğitim ve Teknoloji Bakanlığı

<http://www.ks-gov.net/masht>

Kosova Cumhuriyeti Tarım Orman ve Çevre Bakanlığı

<http://mafrd-ks.org/>

Kosova Cumhuriyeti Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı

<http://www.ks-gov.net/mem>

Kosova Cumhuriyeti Merkez Bankası

<http://www.cbak-kos.org/>

Kosova Gümrük İdaresi

<http://www.unmikcustoms.org/>

UNMIK - United Nations Mission in Kosovo:

<http://www.unmikonline.org/>

European Commission in Kosovo:

<http://www.delprn.ec.europa.eu>

International Civilian Office / EU Special Representative

<http://www.ico-kos.org>

EULEX Kosovo

<http://www.eulex-kosovo.eu>

Dünya Bankası - Kosova:

<http://www.worldbank.org/kosovo>

European Agency for Reconstruction:

<http://www.ear.eu.int/kosovo>

UNDP Birleşmiş İletler Kalkınma Programı- Kosova:

<http://www.ks.undp.org/>

Kosova İstatistik Kurumu

<http://www.ks-gov.net/esk/>